

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

A kiadóhivatalban átvéve:
 Egész évre... 16 kor.
 Negyedévre... 4 c
 Helyben hársos hordva:
 Egész évre... 20 kor.
 Negyedévre... 5 c
 Vidékre postán szállítva:
 Egész évre... 24 kor.
 Negyedévre... 6 c

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP

Megjelenik minden nap a hétfő és

szombat utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Nagyvárad, Apáczai-utca 3.A szerkesztőség kérésre több vizsgálatot
vagy megőrzésére nem vállalkozik.Előzetesek és hirdetések a
kiadóhivatalhoz intézendők.

Május szám ára 8 fillér.

NAGYVÁRAD, május 2.

Elégtétel.

Tegye szívére kezét mindenki s mondja meg: elégtétel-e ez?

Nem vitatjuk, volt-e helye párbajnak a párbaj-codex szabályai szerint vagy sem? Azt már elintézték. Hanem mikor remegve várjuk a hirt Nagyvárad társadalmának egyik legkedveltebb alakjáról, jobban van-e már? ugyanakkor mélységes elkeseredéssel kell gondolnunk arra az egész dicső civilizált társadalomra, mely egy mélyen sértett, szeplőtlen jellemű férfiúnak ilyen elégtételt tud adni.

Egy pisztoly golyót! Ott fekszik betegágyán, élet és halál közt lebeg, családja zokogva lesi lélekzését, orvosai aggódva nyulnak nagy sebéhez, az egész társadalom remegve vár egy kis reményhírt — és ezt hívjuk lovagias elégtételadásnak?

Oh, hogy el nem pirul minden belü, mely fennen dicsekszik civilizációval! Hogy el nem sülyednek az intézetek egész sorozatai, melyek az »emberbaráti« jelzővel dicsekednek! Hát kell a civilizációnak kegyetlenebb kigúnyolása, mint kiszámított, nyugodt lelövése vagy leszúrása egy becsületes, talpig derék embernek — hat uri ember hiteles tanúsága mellett? Hát van akkor komolyan vehető humanizmus, ha a bakonybeli haramiát felkötik, de uri ellátásban részesül az, a ki bizonyos szabályok megtartásával öli meg embertársát?

És tovább menve: jogállam az, mikor a bekerített udvarról csirkét lopó éhező nyomorultat évekre lecsukják, az éj sötétjében dolgozó svihákokat razzian fogdossák össze — de a nyílt utcán, fényes nappal, a sajtóban, a kávéházban szabad bárki becsületében gázolni, 5 forintba került az egész?

Az a közmondás: »debreczeni ötös« jellemzi a magyar jogállamot a becsületről alkotott felfogása dolgában — de szégyenére is válik!

Az elkeseredés fölkelte ezeket a kérdéseket. Baráti, meghitt körben vitatkozunk róluk — de hát tegye ismét szívére kezét mindenki: elégtétel-e ez?

Elégtétel a mélyen sértett férfiúnak?

Elégtétel a zokogó családnak?

Elégtétel a felháborodó társadalomnak?

Nem!

Ha elégtételt keresünk, akkor annak egy módja van. Ne csak a kérdést tegyük fel, hanem adjuk meg rá a feleletet is.

Az orvosok aggódva állanak Pally Lajos betegágya körül és sápadt arczzsal, félve nyulnak a sebhez. De hozzányulnak, kimossák, bekötik és meggyógyítják.

Mi is itt állunk egész társadalmunk egy szégyenletes, tálongó sebénél: a párbajmániánál. Félve nyulunk hozzá, de valamikor csak le kell győznünk a félelmet! A mostani eset mutatja, hogy ha továbbra is megtűrjük a sebet, felforgatja az egész polgárosodást, neveléssé teszi egész haladásunkat s a kannibálok színvonalára szállítja le társadalmi erkölcsünket. Ki kell mosni a sebet és be kell hegeszteni.

Seperjük ki első sorban a sebet inficiáló gombákat: a becsület hiénáit. Kérlelhetlen, drákói szigorral büntessük a becsületsértést; hisz a ki a becsületet sérti, az anyyi, mintha életem ellen törne! A becsületsértésekben utazó alakok épp oly közveszélyesek, mint a maniakus gyilkos; a szerint kell elbánni velök.

Ezzel megszűnik a fekély terjesztője, nem izgatja a sebet semmi, begyógyul magától. Nem lesz sértegető, nem lesz párbaj sem. S akkor a párbajt egész szépen ki lehet húzni a bírónyvból; marad a gyilkosság, emberölés és társai, melyek közül jogtalan fattyu létére érhetetlenül lett arisztokrata büntény a párviadal.

Ezt követeli ma a társadalom; a XX. században vagyunk: ha erélyesen, a kellő formában követeljük, nem lehet, hogy foganatja ne legyen.

De minél előbb követeljük; mert a szalmaláng a XX. században is szalmaláng.

Jó példával jár elől a katonaság. Ne tessék nevetni: a ki ismeri a katonatiszti becsületügyi szabályokat, az tudja, hogy katonáék legjobban védik a becsületet s csak legnehezebb körülmények közt engedik meg a párbajt. A közfelfogás, sajnos, más, de a közfelfogás elfelejti összehasonlítani, hány párbaj esik meg katonáéknál és hány a civiléknél?

Hogy a csütörtöki gyászos esettel különösen is foglalkozzunk: általános megelégedést keltett az ügyészség gyors és erélyes eljárása.

Nekünk azonban van egy észrevételünk. A letartóztatást a bünvádi perrendtartás 141. §. 5. pontja alapján el lehetett és el kellett volna rendelni már csütörtökön reggel.

Mennyi könnyvet letörölt volna az az intézkedés előre!

Az esetről előzetes megállapodás folytán addig, míg elintéztést nem nyert, lapunk nem hozott egy sort sem. Most azonban, mikor már túl vagyunk rajta, a sokféle verzió között hozzuk a hiteles tényállást a következőkben:

Előzmények.

Hosszabb idő óta családi viszályok dúltak föl a Weiszlovits-család békéjét. Ennek részletei nem tartoznak a nyilvánosság elé. Elég az, hogy a viszályban Weiszlovits Gyula szembe került édes atyjával, az ősz Weiszlovits Adolfal, még pedig annyira, hogy Weiszlovits Adolf utójára kénytelen volt Weiszlovits Gyula ellen bünvádi feljelentést tenni.

A viszály vagyoni kérdések körül forgott s a bünvádi feljelentést Weiszlovits Adolf azért tette, mert fia vásárra vitt bizonyos marhákat, a melyeket ő lefoglaltatott.

A szerencsétlenül járt Pally Lajos Weiszlovits Adolfnak volt ügyvédje. Egyike a legtiszteltebb ügyvédeknek Nagyváradon, a társadalom előkelő alakja, kit városszerte tisztelnek és becsülnek. Most is kötelességét lelkiismeretesen teljesítette. Annak lett az áldozata.

Hétfőn délelőtt Pally Lajos irodájából a Nagyvárad Takarékpénztárba akart menni, Weiszlovits Gyula pedig a bíróságtól ment haza. Az Apáczai-utca sarkán találkoztak. Weiszlovits Gyula a gyanútlanul elhaladó Pallyra támadt s rövid szóváltás után *tetleg inzultálta* s ugyanekkor hasonló inzultusokat helyezett kilátásba mások számára is.

Pally Lajos a váratlan támadástól magához sem jött, midőn Weiszlovits már tovább haladt. Pally erre kocsiába ült és hazahajtatott.

Elégtétel az ügyvédi kamara részéről.

Az eset óriási felháborodást keltett városzerte. Az ügyvédi tevékenysége közben inzultált Pally Lajos esetéről beszéltek mindenfelé s arról, hogy kellene ezért méltó elégtételt szolgáltatnia magának a társadalomnak.

Az ügyvédi kamara tette meg a közzemnévezést. Hlatky Endre elnök rögtön délután összehívta a kamara választmányát; a választmány egyhangulag bizalmat szavazott Pallynak s biztosította változatlan nagyrabecsülésé-

BERKES BERTALAN festék-kereskedése, NAGYVÁRAD.

Füzlet és padlófénymáz-

gyár:

Zöldfa-utca 33. szám.

109,

Mindennemű festékek, festészeti kellékek, ecsetek, padlófénymázak és parkettviasz már több év óta elősmert szolid kiszolgálásom mellett a legolcsóbb napi árakban kaphatók.

Emke padlófénymáz, mindenki által elősmert, kitűnő minőségű és tartós padlófénymáz. 5% az Emke javára.

Legjobb amerikai padló beeresztő olaj 1 kgr. 90 fillér.

FIÓKÜZLET: festék különlegességek raktára:

Fő-utca Bazár-épület Huzella üzlet mellett.

ről és ragaszkodásáról. Együttel elhatározták, hogy felírják az igazságügyminiszterhez s kéri az ügyvédi karnak efféle támadással szemben hathatósabb védelmét.

A segédek tárgyalása.

Pallay Lajos még hétfőn megbízta ügyének elintézésével Rádl Odön és dr. Thury Kálmán ügyvédek, a kik Weiszlovitsot *provokálták*. Weiszlovits Gyula segédei *Karácsonyi Aladár* és *Gajzágó István* voltak, akik felük részéről bármilyen elégtételt felajánlottak.

Pallay segédei azonban mindenekelőtt azt akarták tisztába hozatni, *van-e egyáltalán helye lovagias eljárásnak* s e célból párbajbírótságot kértek, a mibe Karácsonyi és Gajzágó nem mentek bele s visszaadták a megbízást Weiszlovitsnak. Epp úgy Pallay segédei is visszaléptek.

Új tárgyalások kezdődtek meg szerdán. Ekkor Pallay részéről *Balázsházy Iván* és *Szunyogh Loránd* vették kezükbe az ügyet, míg Weiszlovits Gyula másunnán sürgönyözött ide segédek: Jászberényből *Makai Izidor* vivómestert, Budapestről pedig *Kánicz Géza* kereskedőt. Mindketten csütörtökön hajnalban érkeztek meg s délelőtt fél tízkor találkoztak a kaszinóban Pallay segédeivel.

Pallay segédei ismét párbajbírótságot kértek, a mit Weiszlovits megbízottai mereven visszautasítottak. Erre Balázsházy és Szunyogh felfüggesztették a tanácskozást és felükkel értekeztek. Pallay, a dolgok állásáról értesülvén, kijelentette, hogy ő már most nem ragaszkodik a becsületbíróshoz, hanem verekedni akar. Ezt helyeselték a segédek is s megállapodtak Weiszlovits megbízottaival a következő feltevésekben:

Pisztolypárbaj 25 lépés távolságról 5—5 lépés avance-szal, legyes pisztolyokkal. Célzás ideje 10 másodperc. Viadal helye a Ferencz József lovassági kaszárnya, ideje május 1-én déli 1 órakor.

A párbaj.

Mint hogy a súlyos feltételeket Weiszlovits Gyula segédei elfogadták, a párbaj délután 1

órákor meg is történt. A párbaj helyére *Fallay Lajos* hajtatott ki először, segédeivel és orvosával *Fráter Imre dr.* kórház-igazgatóval, utána pár perczel érkezett *Weiszlovits Gyula*, két segéde és orvosa: *Konrád Béla dr.* A párbaj szereplői a kaszárnya földött lovaglőiskolájába vonultak, hol a feleknek nyomban átnyújtották a pisztolyokat, s felállították őket. A viadalt *Szunyogh Loránd* vezette, aki előbb megtette a szokásos kísérletet a békítésre, — természetesen eredménytelenül.

Mikor már álltak a felek, célzásra emelve pisztolyaikat, *Fallay* hirtelen zsebéhez kapott és kilökött onnan egy ott felejtett ezüst szivartárczát. Hét másodperczel később ugyanott hatolt be Weiszlovits golyója.

A hetedik másodperczen u. i. *Fallay* Lajos három és fél lépést előre haladva lött, de nem talált, ugyane minutumban lépett előre *Weiszlovits Gyula* és amint pisztolya eldőrdült, *ellenfele halálsáppadtan ejtve el fegyverét, derekához kapott és összerokkadt.*

Az orvosok és a segédek odasiettek, szempillantás alatt levetkeztették a sebesültet s a két orvos legott konstatálta, hogy *az ellenfél golyója jobbról a 6 és 7-ik borda közt hatolt* Pallay Lajos testébe.

Az eszméletét vesztett sebesültet hordozható ágyon a kaszárnya ügyeletes orvosi szobájába vitték, ahova telefonon szólították *Halász Géza dr.* cs és kir. ezredorvost, *Berkovits Miklós drt.*, *Grósz Menyhért drt.* és *Mayer László drt.*, kik a vérzést elállították s a sebet antiszeptikus kötésekkel látták el, anélkül, hogy a golyót kutatták volna, mivel a sebesült rendkívül elgyöngült.

A sebesült állapota.

Pallay Lajos teljes egy óra hosszat feküdt eszméletlenül. Időközben odaérkezett fivére, *Pallay Jenő kir. törvényszéki bíró* és fia: *Pallay József.* Pallay Jenő dr. *Vucskics Gyula* plébánosért sietett, mivel úgy látszott, a sebesült már halálán van.

Mikor a lelkész megjelent, a szerencsétlen Pallay még mindig eszméletlen kívül volt. A lelkész, míg a doktorok kötöztették a sebesült

tet, feladta neki az utolsó kenetet s egy *Miatyánkot* és *Üdvözlőgyet* elimádkozott a jelen voltakkal s alig egy pár pillanat múlva magához tért a sebesült s panaszkodni kezdett fájalmáról. Az orvosok nagyon megörültek ezen általuk is alig remélt kedvező fordulatnak, cognacot és meleg levest adtak neki s feloldozták kötelékeit.

Majd ismét közeledett hozzá a lelkész, kit most már a sebesült is megismert s látható örömmel fogadott. A lelkész feladta neki az abszolutiót s néhány vigasztaló szót intézett hozzá. Esmélete már most percze sem hagyta el többé. Fivéré: *Pallay Jenőt*, aki könyezve állt ágyánál, megcsókolta:

— Látod — mondta — jó ember voltam egész életemben; minek bánatnak. Nem érdemeltem meg ezt.

Később felsóhajtott:

— Bár megváltana az Isten kinjaimtól!

Az orvosi szoba előtt levő kis kertben várakozott a sebesült két segéde *Szunyogh Loránd* és *Balázsházy Iván*, továbbá *Szunyogh Péter*, *Szunyogh Szabolcs*, *Márkus László dr.*, *Fráter Emil*, *Beöthy Pál*, *Bakacs Béla*, báró *Schwaben-Durneisz kapitány*, *Fanta főhadnagy*, *Orley Béla főhadnagy*, *Szlávy József főhadnagy*, ott volt a sebesült megtört apósa: *Szabó József*, valamint *Várady Zsigmond dr.* Pallay legbensőbb barátja.

A sebesülthöz senkit sem bocsátottak, fiát, testvérét és dr. *Várady Zsigmondot* kivéve, aki zokogva rohant ki a betegszobából:

— Vége van ennek a becsületes embernek!

Három órákor az orvosok jelentették a kint várakozóknak, hogy a sebesült, a kinek májlebensyét furta át a golyó, a körülményekhez képest jobban érzi magát. Négy huszár hordozható ágyon vitte három órákor Pallay Lajost *Szaniszló-utcai lakására* a *Nemzeti-hidon* át, keresztül a sikátorokon. Oriási tömeg tolongott egész délután a Pallay-ház előtt. Pallay Lajost azonnal ágyba fektették. Első szava az volt környezetéhez:

— Vízet kérek.

Innen kezdve a sebesült állapota nem fordult rosszabbra s környezete mindinkább

A „TISZANTUL“ TÁRCZAJA.

Száműzött.

Írta: J.-H.-Rosny.

— Hogy miért nem térhetek vissza Párisba? — szölt Pierre barátom... egyszerűen azért, mert száműztek onnan.

Ott ültünk az *Adria* partján, szemben a kék tengerrel, melynek, síkját megaranyozta a tavaszi langyos napsugár.

— Igen, száműzött vagyok; ismételte Pierre... Tudom, hogy te a lelked mélyébe zárod a titkot, tehát feltárom előtted az enyémet.

Abban az időben — immár három esztendeje annak — *Dampierre* asszony szépsége teljében pompázott... Ez a telivér párisi asszony különben kiváltságos kegyence volt a sorsnak: a halál oly korán sujtotta le, amikor még nem ért rá megcsunyulni; akkor távozott el, amikor még sajnálatot hagyhatott maga után: soha nem hervadó, örök részvétet, bánatot...

Számos rajongói között ott tolongtam én is körülötte. Eleintén csak a távolból, ismeretlenül csodáltam, félénken tartózkodva tőle, mintha megéreztem volna, hogy ez a nő fontos szerepre van hivatva az én életemben.

Az 189... év nyarán a véletlen mégis összehozott bennünket egy fürdőhelyen, ahol szomszédok voltunk.

Rochampsban voltunk, ahol *Dampierre* asszony minden évben hat hetet szokott eltöl-

teni. Az idő alatt azonban teljesen visszavonultan élt ott, került minden társaságot, sőt még a szomszédait sem látogatta meg, ami kisebb helyeken az udvariasság törvénye szokott lenni.

Egy napon künn sétáltam a réteken, messze elkalandozva a villa-telepről, amikor egy fásor végén két nő közeledett felém: két nő, tökéletes mása egymásnak, — az egyik ragyogó szépségű gyermek, szőke selymes hajjal és kíváncsi égő tekintettel, talán tizenhat éves; a másik az érett, szerelmes asszony mintaképe, kinek diszkrét mosolyából az életöröm, a vágy és a tudás teljes titokzatossága ragyogott.

Meglepetten állottam meg, az anyában *Dampierre* asszonyra ismertem. Leánya a zárdában nevelkedő gyermekek öltözékében pedig félénken húzódott anyja mellé.

Dampierre asszony mosolyogva közeledett felém.

— Bocsánat uram... Legyen szives, igazítson utba bennünket. Kissé eltévedtünk... Merre felé van *Rochamps*?

Kissé zavartan a meglepetéstől, egy pillanatra szinte magam is eltévedtem a szüzekintésben: a szőke gyermek selyme arca, mosolyra forduló tekintete valósággal megigézett.

— *Rochampsba*? — hebegtem. — Ha megengedni, asszonyom, egy darabig elkísérem...

Bemutatkoztam, hivatkoztam közel szomszédásunkra is s mikor az ut végén *Dampierre* asszony szívélyes kézzorítással elkúcsuzott tőlem, már kész volt lelkemben a szörnyű prob-

léma: igen, szerelek valakit; de kit? — kit a kező közül? Az anyát-e, vagy a lányát?

Eltávoztak, köszönetképen megengedve nekem, hogy meglátogassam őket. Én pedig — jól emlékszem arra, — hosszú ideig állottam ott, nézve a két bájos teremts távolodását... Még akkor is utánuk néztem, amikor már régen eltűntek a szemeim elől s már nem is láttam őket...

* * *

Néhány nap múlva siettem az első látogatásra. Annyi szeretetreméltósággal fogadtak, hogy el voltam ragadtatva. Ebédre is meghívtak a következő estére és én örömpesve siettem őket viszontlátni. *Dampierre* asszony szépsége úgy hatott rám, mint az éltető nap, melynek melegében virág nyílik, ifjúság és örömfakad; amely lelkesedéssel tölti meg a lelket és gyönyörűséggel a reményeket. Sohasem találkoztam nővel, aki annyira megfálett volna minden gondolatomnak, minden képzelmemnek, mint ez az asszony. Azt hiszem, okvetlenül olthatatlan szenvedélyre gyultam volna e bájos teremtmény iránt, ha nem lett volna mellette a másik: a leány, aki tökéletes mása volt anyjának, de ifjabb, — bimbója ennek a virágnak, amely megittasított.

* * *

Látogatásaim mind gyakoriabbak lettek. És mindinkább megélesedett egy megfigyelésem: hogy az anyja féltékeny a saját lányára. Clo-

meggyőződött róla, hogy a közvetlen veszély ki van zárva.

Weiszlovits Gyula letartóztatása.

A végzetes párbaj megtörténte után Weiszlovits Gyula lefüggönyözött bérkocsiban elhagyta a viadal helyéről. Először a Bazár-épületben levő lakásánál állította meg a kocsit, majd Emil öcscsének Szilágyi-utcai szállására hajtatott.

A rendőrség részéről Pataky Károly rendőrfogalmazó délután 2 órakor jelentette a kir. ügyészségen, hogy Weiszlovits Gyula párbajban életveszélyesen megsebesítette Pallay Lajost. Nagy Géza dr. kir. ügyész erre elrendelte, hogy Weiszlovitsot tartóztassák le.

A rendőrség emberei Pataky Károly és Becsei Ignác Emil öcsce lakásán tartóztatták le Weiszlovitsot. Megmotozták és egy amerikai buldog revolvert találtak nála, amely éles golyóra volt töltve. Nagy Géza ügyész erre indítványozta, hogy Weiszlovitsot helyezék vizsgálati fogságba és pedig a btk. 141. szakaszának 5. pontja alapján, amely kimondja, hogy ha a terhelt az ellene indított eljárás alatt újabb bűncselekményt követ el, vagy ha bizonyíték forog fenn arra, hogy a terhelt a megkísérelt bűncselekmény végrehajtása előtt azzal fenyegetődik, hogy újabb büntetést követ el: vizsgálati fogságba helyezendő. Már pedig Weiszlovits a sikkasztás miatt ellene indított eljárás alatt Pallay Lajos inzultálásával és párbajban felvételével újabb bűncselekményt követett el: ezért is Ember Géza vizsgálóbíró elrendelte a vizsgálati fogságot.

Mikor ezt Weiszlovits tudára adták, csak ennyit mondott:

— Felebbezek!

Erre az ügyészségi fogház C) folyosójának 3-ik számú szobájába vitték. Csakhamar magához kérte testvérét és kérte, intézkedjék ügyvéd választása iránt.

Újabb hírek a betegről.

A súlyos beteg a Szaniszló-utcai Pallay-ház utca felőli tágas szobában fekszik. Hogy az utcán közlekedő kocsik zaja ne zavarja a beteg nyugalma, tegnap korán reggel vastag

rétegen szalmát hintettek a ház előtt elvonuló kocsitra.

A városban az érdeklődés tegnap sem csökkent; minden nyilvános helyen, az utcákon az eseményt tárgyalták s nagy részvétel tudakozódtak a beteg hogylétéről.

A betegség lefolyása eddig normális. Mivel a sebesült rendkívül gyenge, a golyó eltávolítására gondolni sem lehetett. Az orvosok főként arra törekedtek, hogy a beteg nyugalma biztosítsák s erősítsék a testet. Eppen a különféle erősítő szereknek tulajdonítják, hogy néha-néha zavaros percek vannak. Láza tegnap estig még nem volt. Dr. Havas kórházi segédorvos egész nap a beteg mellett volt. Azonkívül a család tagjai és testvére Pallay Jenő kir. törvényszéki bíró vannak a betegnél s szerető gondnal ápolják.

Tegnap délután 6 órakor dr. Fráter Imre kórházi igazgató főorvos, dr. Papp Oszkár honvéd törzsorvos, dr. Berkovits Miklós és dr. Havas segédorvos tanácskozást tartottak a beteg felett. Megállapították a súlyos beteg örvendés javulását. A golyó nem a májat, hanem a tüdő csúcsát furta keresztül; ezt igazolja a véres köpet. Láza nincsen. A beteg ereje gyorsan növekedik s erre a legnagyobb szükség van, mert olyan komplikációk következhetnek be, amelyek nagyon igénybe veszik a test erejét. Mivel a tüdő meg van sértve, igen könnyen felléphet a tüdőgyulladás.

*

Az általános botrányt keltett ügy igen fájdalmasan érintette a botrány hősnének atyját, Weiszlovits Adolfot és Lajos fiát. A család köréből a szomorú eset előzményeire vonatkozólag a következő felvilágosítást vettük:

Az elmúlt 1901. november 1 én Weiszlovits Gyula és Weiszlovits Emilnek lejárt egy 20.000 frt. értékű váltója; e váltókon atyjuk giráló volt. A két fiu azt ígérte, hogy lejáratkor 5.000 frtot törlesztnek. 1902. márczius 1 én a lejáratkor azonban nem akartak törleszteni semmit. Atyjuk kérte, hogy legalább valamennyit törlesszenek, de ezt is megtagadták; végül atyjuk ajánlatot tett nekik, hogy magára vállalja az egész 20.000 frtot, ha a váltókat anyjuk, illetve az ő neje is aláírja, hogy azok közös terhet képezzenek. A fiuk azonban nem engedték, hogy anyjuk aláírjon, mivel egyedüli céljuk az volt, hogy az egész terhet apjuk

terhére hagyják. A váltókat apjuk ezután Pallay Lajosnak, mint ügyvédjének adta át beperelés végett. Weiszlovits Emil ajánlatot tett ekkor Pallaynak, hogy 10.000 frtot ad a váltókért, ha a többi összeget elengedik. Pallay tanácsára apjuk beleegyezett ebbe, de a midőn ezt Emilnek tudára adta Pallay, Emil már csak 7000 frtot akart adni, későbbben pedig már csak 5000 frtot. Pallay látva, hogy ezek csak komédiáznak, nem vette többé komolyan a dolgot és megindította a pert.

A per folyamán lefoglalt mindent és így a Siterben levő ökröket is, ezeket Weiszlovits Gyula és Weiszlovits Emil a lefoglalás daczára Debreczenbe vitték eladás végett. Pallay ezen körülményt a másnap Siterben zárgondnok ki-nevezése végett járt segédjéről megtudván, megtette a feljelentést és büntügyi zárlatot kért. E perből kifolyólag történt a sajnálatos tettségességre vetemedett inzultus.

Egry Dezső mandátuma.

A pécsváradai mandátum volt tulajdonosa, Egry Dezső értesült róla, hogy a Kuria, mely két hét előtt mandátumát saját esküje alapján megsemmisítette, ezt az ítéletet nem tette át még a Ház elnökéhez.

Egry tehát május elsején megjelent a Ház elnökénél, hogy aláírassa a nyugtát, mely a május—júliusi évnegyed képviselői fizetésének kiutalásáról szól.

Apponyi elnök kényes helyzetében, hogy haladékat nyerjen, a gazd. bizottsághoz utasította Egryt s a Kuria pedig megsürgöttetett, hogy az ítéletet tegye át mielőbb.

A dolgról sokat beszéltek tegnap a folyosón.

ORSZAGGYÜLES.

A képviselőház ülése.

Budapest, május 1.

Odakünn a Külvárosban nem füstölög a gyárkérmény, nem csattog a pöröly, nem zizeg a gyalu. A nyomdáknak üresek a szedőtermek. A vörös május szünetelésre kényszeríti a munkát.

A parlament azonban nem szünetel. Itt hévvel és elkeseredéssel ostromolja az ellen-

tildenek — ez volt a neve a gyermeknek — anyai szeretet helyett a vetélytárs teljes ridegségét kellett elszenvednie; minden mozdulatára, minden szavára korholás, kicsinylés volt a felelet. Az életben gyakran akad erre példa, engem mégis szomorúsággal lepett meg ez a fölfedezés. Hogyan? képzés volna egy anya arra, hogy pusztá hiúságából féltékeny legyen saját gyermekére? . . .

Egy délután Vigée felé kóboroltam a réteken, épen ezen a fölfedezésen töprengve, amikor felém sietni látok egy asszonyt. Első tekintetre megismertem Dampierre asszony cselédjét.

— Engem keres? . . . Mi történt?

— Uram! Ha ön akarja . . . ha ön olyan ószivű volna, megmenthetné a kisasszonyunkat! Meghökkenve álltam meg: a cseléd kikelt arca és nedves szemei szörnyű történetről beszélték néma ijedtségükben.

— Az égrel! Hát mi történt?

— Ha uram nem retten vissza egy kis utazástól . . . és aztán soha sem akarna visszatérni többé Franciaországba . . . nagy titkot mondok el az uraságnak.

— Elutazni? . . . de hát miért tegyem ezt?

— Ha az ur nem akar, akkor . . . akkor . . . De ugy-e, nem tetszik azt elmondani senkinek, ha elárulom a titkot? Megígéri az uraság?

— Igérem, Természetesen igérem!

— Jól van. Tehát megmondom: a mi kisasszonyunk nem tizehat éves, hanem már tizenkilenc! . . . A hozományja fél millió frank . . . és szereti az uraságot . . . Nem vette,

észre, hogy amikor ön beszél velem, elpirul, meg elsápad? . . .

A vén cseléd pillanatra elhallgatott, hogy zavart meglepetésében gyönyörködjék. Aztán így szólt:

— De madame sohasem adja oda feleségül a kisasszonyt az uraságnak, mert az ur szegény . . .

— Ugyan! De hát . . .

— Egy föltétel alatt azonban mégis az ön lehet Clotilde kisasszony . . . Ha ön megígéri a madamenak, hogy az esküvő után elutaznak és sohasem térnek vissza Franciaországba . . . Így a madame egyedül maradna . . . vetélytárs nélkül.

Perczekig tartott, amíg józan eszemre tértem a meglepetésből. Mi ez? — játék? föltétel? lépre csalás? vagy komoly dolog? Kétségeim közepette egyszerre fölmerült lelkemben a szőke, selymes arczu leány alakja, ragyogó, mint a mesebeli tündér, aki a zúgó örvény mélyébe is képes volna elcsábítani egyetlen mosolyáért.

— Asszony! — kiáltottam a cselédre. Ki bizta meg, hogy ezt nekem megmondja? Egyáltalában megbizta valaki? de hát mikor? és miért? és igaz ez? . . .

A kisasszony küldött az uraság után . . . Ha ön nem restelli a fáradságot, tessék velem jönni, ő — várja az urat.

Szívdobogva és gyors léptekkel siettem a telep felé; úgy futottam, hogy a vén cseléd követni sem tudott.

A kertben, egy hatalmas rózsafa tövében, padon ülve várt reám szerelmesem; amint megpillantott, lángbaborult arcczal emelkedett föl.

— Én az örömtől ajtóstul rontottam a házba: — Igaz az, hogy a kisasszony elfogadna engem férjül? . . . Igaz, az, hogy ha elviszem messze-messze, madame Dampierre nekem adja önt? . . . igaz az, hogy elfogadja az én szerelem szívetemet cserébe az önéért? . . . Clotilde!

Remegve nézett rám égszínű, pompás szemével . . . aztán kezeibe rejtette az arcát és könnyekre fakadt.

* * *

Ime, ez a története az én száműzetésemnek. A szép Dampierre asszony, mikor kérő gyanánt eléje léptem, első szavamra boszus meglepetéssel fölkiáltott. De mihelyt elmondtam a föltételt is, hogy elmegyünk, elhagyjuk öt örökre — mosolyogni kezdett . . .

Egy hónap után meg volt az esküvőnk. Nyomban aztán el is robogtunk onnan, még pedig a leggyorsabb vonattal, hogy sohse lássan viszont a hazám földjét. Két évre rá anyósom meghalt. A fogadásom azonban köt: és bármily esztelen legyen is, bárhogy gyötörjön is olykor a honvágy, ez az én száműzetésem tele van bájjal, poézissal, mert hát mindketten — Clotilde és én — a kifoghatatlanságig boldogok vagyunk! . . .

És talán az a másik is boldog — és azt nem a szülőföldje teszi boldoggá.

zék Fejérváry báró tábornagy urat, a ki tegnap dicshimnuszot zengett a német nyelvről és a *Gotterhalte-ről*.

Bakonyi Samu és **Rátkay** László támadták először hevesen a minisztert. Beszédük a függetlenségi pártot viharos tetszésre ragadta.

Különösen viharos volt a hangulat a függetlenségi párton, mikor **Rátkay** felszólította az ifjúságot, hogy valahányszor a *Gotterhaltet* fújják, akárki legyen jelen, fűtyölje ki.

Az ülés további folyamán viharos jelenetek történtek.

Rákosi Viktor elmondta, hogy mikor ma reggel a Margitszigeten fölszállt léghajón **Lipót Szalvátor** főhercegre, előzőleg **Széchenyi** Béla gróf magyar üdvözlő szavaira ezt felelte németül:

— Ich bedanke, dass ich die Landessprache nicht kenne.

A *Landessprache* afféle, a milyen a tót vagy a cseh nyelv. S ilyen a főhercegek magyar tudománya!

Ez nagy felháborodást keltett. **Fejérváry** azzal védekezett, hogy a főherceg nem ismerhet minden közjogi vonatkozást.

Fejérváry azt mondta még, hogy **Rátkay** az ifjúságot csak az *immunitás* ürve alatt lázithatta a *Gotterhalte* ellen, hogy fűtyöljék ki.

Roppant vihar tört ki a függetlenségi párton.

— Gyáváknak tart bennünket! kiáltották a párt emberei.

Fejérváry rendreutasítását követelték. Apponyi azonban ezt nem tette meg.

Perczekig tartott a tombolás, a vihar. Majd felugrott **Rátkay**, visszautasította az insinuációt s kijelentette, hogy a *legelső alkalmat keresni fogja, hogy tüntessen a Gotterhalte ellen. Lemond mandátumáról is, nehogy azzal vádolják, hogy az immunitás mögé buvik*. Tapsal, lelkesedéssel fogadta e kijelentést a függetlenségi párt.

A honvédelmi tárca költségvetését ma befejezték.

Ezután következett a

pénzügyi tárca

költségvetésének tárgyalása.

Neményi Ambrus előadó röviden ismerteti a költségvetést s kéri annak elfogadását.

Kossuth Ferenc: Miután hosszasan akar szólni, kéri, hogy beszédét holnap mondhasse el. (Helyeslés.)

Elnök: Miután a Ház ebbe beleegyezik, az ülést felfüggesztem.

Öt perc szünet.

Szünet után kisorsolták az *összeférhetlenségi zsűrit*, mely ülés után itélkezni fog Halász Zsigmond *összeférhetlenségi* ügyében.

A zsűri rendes tagjai lettek: **Beöthy** Akos, **Leidenfrost** László, **Kubik** Béla, **Szederkényi** Nándor, **Bauer** Antal, **Rohonyi** Gyula, **Erdődy** Gyula gróf, **Malatinszky** György, **Leszkay** Gyula, **Kammerer** Ernő, **Thaly** Kálmán és **Vásárhelyi** László. Póttagok: **Mandl** Pál, **Scitovszky** János és **Károlyi** Antal.

Hadik-Barkóczy Endre gróf nevét is kisorsolták, mint póttagot, de az ülésen nem volt jelen.

A zsűri az esküt leteszi, mely után elnök az ülést bezárja.

Budapest, május 2.

Gróf **Apponyi** Albert elnök megnyitja az ülést.

A múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után **Kubik** Béla jegyző felolvassa az összeférhetlenségi zsűri tegnapi ítéletét s a Ház

ugy az, mint a mentelmi és gazdasági bizottság kisebb jelentéseit tudomásul vesz. Következik a napirend, a *pénzügyi tárca* folytatós tárgyalása.

Kossuth Ferenc: (Halljuk! Halljuk!) Az egész világon a pénzügyminiszternek nagy a befolyása arra, hogy milyen irányelvek vezetnek az országot az állambiztartás költségvetéseinek megállapításában. Nálunk annál nagyobb befolyása van, mert köztudomású, hogy olyan nagy mértékben bírja a korona bizalmát, ami ellenzéki szempontból talán nem is helyesíthető. (Ugy van! a szélsőbalon.) Magyarországon túlságosan nagyok tarja az ellenzék, kiváltkép a függetlenségi párt a koronának befolyását a törvényhozás tényezőire. (Ugy van! a szélsőbalon.) Es mivel a miniszter ily viszonyban áll a koronával, helyén levőnek tartja, hogy ismét helytelenítse a magyar budgetrendszer, melyet tökéletesen elhibáztottnak tart.

Nagyon fontos az, hogy az ország budgetje mindig activ legyen, úgy legyen összeállítva, hogy bizonyos adóbevételek csökkenése vagy előre nem látott költségek az egyensúlyt fel ne billentsék, a többletet tehát világosan ki kellene mutatni, nem úgy, ahogy most történik, hogy igen nagy többletek el vannak rejtve a budgetben. (Helyeslés a szélsőbalon.)

Elítéli azt a rendszert, hogy rejtett nagy feleslegekkel dolgozunk. Mert ennek következményei, hogy a budget egyes tételei nem felelnek meg az igazságnak. (Ugy van! a szélsőbalon.) Es ha ez így van, akkor a Ház ellenőrzési joga meg van csorbitva, nem képes megítélni, hogy az egyes adónemek nem hoznak-e nagyobb hasznot az államnak, mint a mennyi az állambiztartásban szükséges volna és a mennyit az adózó polgárság tulajdonképen elbir.

Mindenütt, ahol valamely adónem állandóan többlet hoz, mint ahogy előirányoztatott, akkor ott az adót leszállítják, csak nálunk Magyarországon nem. (Ugy van! a szélsőbalon.) Legutóbbi zárszámadásunk mutatja, hogy 39 millió rejtett többlet volt és hogy 20,700,000 kor. adatott ki olyan költségekre, melyek fedezet nélkül megszavazott törvényekből eredtek.

Igen veszélyes az, midőn az országgyűlés megszavaz törvényeket anélkül, hogy fedezetről is gondoskodnék. Elítéli, hogy a pénzügyminiszter a közös vámterületet kívánja fenntartani és nem követeli azt szigorubban az osztrákoktól, hogy legalább az a fából vaskarika, ami most fennáll t. i. az egyoldalulag fenntartott állapot, legalább úgy álljon fenn, mint ahogy contemplálatott, hogy a 2%-os járadékadó még sem töröltesse, melyek leverik a magyar czimteltek értékét. (Ugy van! a szélsőbalon.)

Bartha Odön: Es megsértik a reciprocitást!

Kossuth: A miniszternek kötelessége gondoskodni, hogy a polgárok adózó képessége nagyobbodjék, mégis támasza annak az irányzatnak, mely nálunk kizárja az ipar fejlesztését. Pedig a mai világban az ipar a nemzet vagyonsodásának főtényezője és ez képezi az adónak legfontosabb alapját. Már pedig a pénzügyminiszter azt a politikát követi, mert tudjuk, hogy közös vámterülettel ipart fejleszteni lehetetlen. Mikor az ország évről évre szegényedik, a budget folyton nő. (Ugy van! a szélsőbalon.)

A nép az utóbbi 10 év alatt vagyonának egy harmadával szegényedett. Határozati javaslatot ad be a létminimum megállapítása és annak adómentessége iránt. (Zajos helyeslés a szélsőbalon.) A magyar birtokok lassanként idegen kézbe mennek át, ezt minden tekintetben meg kell akadályozni. (Ugy van! Ugy van! a szélsőbalon.)

Határozati javaslatot nyújt át, hogy az idegen kézbe átment magyar birtokra bizonyos speciális adót vessenek ki. (Helyeslés a szélsőbalon.) A szegény népet egy másik dolog is nyomja ez a só kérdése. (Igaz! Ugy van! a szélsőbalon.) Határozati javaslatot nyújt be a só árának egyesítése iránt. (Helyeslés.) Aggodalommal látja, hogy az országban a fogyasztási adó nőttön nő. Ennek elejét kell venni.

A szegény embernek manapság hiábavaló a gyümölcs termelése, nem főzhet szeszt kis üstökben és ez arra fog vezetni, hogy a gyümölcsfákat a szegény emberek mind kifogják vágni. (Ugy van! a szélsőbalon.) A dohány termelés is hova tovább mind rosszabb lesz nálunk. Ennek oka az, hogy mind rosszabb dohányokat termelnek, mert a dohányimport mind leszorítja a magyar dohányt. Ajánlja mindezeket a kormány figyelmébe. A költségvetést nem fogadja el.

Bay Lajos bányászati iparunk fejlesztését óhajtja s azt kívánja, hogy az állam támogassa a magánbányászatot. (Helyeslés a szélsőbalon.) Olyan az, mint a kisipar támogatása. A magánbányászat virágzása egy egészséges kereskedelmi ág virágzását jelenti. Ki kel a külföldi bányász ellen, akik diskreditálják bányászatunkat a külföld előtt. (Ugy van! a jobbaldalon.)

A költségvetést elfogadja.

Buzáth Ferenc kijelenti, hogy **Kossuth**-nak a létminimumra vonatkozó határozati javaslatát, mivel az a néppárt programjával megegyezik, pártolja. A földadóról szólva, állítja, hogy az magában véve nem lenne oly elviselhetetlen, mint a mily elviselhetetlenné teszik, más adók, mint a fogyasztási adó, mely a termelőt is súlyosan nyomja. Az *illetékek* súlyosságán is változtatni kell. Hiszen ha egy birtok négyszer-öttször gazdát cserél, — annyi illetéket kell utána fizetni, hogy az ingatlan az állam tulajdonába megy át. A szesz- és szőlőtörvény nem szolgál a nép javára. A szeszgyárakat jobban kellene ellenőrizni. Az adót az utóbbi évek alatt rendkívül szigorúan hajtják be, mely valósággal tökrekeszi a szegény népet.

A kincstári ügyészek által foganatosított adóvégrehajtások fölemésztik sokszor az ingatlanok értékét.

Szól a pénzügyigazgatóságok zaklatásairól és jogi járatlanságairól. A bérzeadó nem felel meg sem az igazságnak, sem a célnak, a fedezetlen határidő üzlet adóját fel kell emelni. Panaszolja, hogy a ruthén vidékeken a népet zaklatják és bántalmazzák a pénzügyi közegek.

A költségvetést nem fogadja el. (Helyeslés a néppárton.)

Elnök: Miután szólásra senki sem jelentkezett, a vitát bezárom.

Lukács pénzügyminiszter: **Kossuth** ama vádjaival szemben, hogy nem reális a költségvetés előirányzata, mert rejtett fölöslegekkel dolgozik, kijelenti, hogy a kiadások preliminarisa csaknem ideális, mert a zárszámadás eredménye mindig azonos az előadással, ami pedig a bevételek előirányzatát illeti, abban is mindig a legkisebb számokat veszi és büszke arra, hogy a zárszámadásban mindig jóval több bevételt mutathat ki. Sohasem történt túl és nagyobb kiadás. Jöhet idő, mikor majd nem lesz se rejtett, se nyílt fölösleg, de legalább az ellenzéknek egy támadási objectumával többje lesz. Addig azonban ez nem alkalmas a kormány megtámadására. A járadékadó, melyet Ausztria papírjainkra vetett, törvénybe nem ütközik, csakhogy nem méltányos.

Nessi Pál: Hazudik a német!

Lukács pénzügyminiszter: Mi is kivethetnénk hasonló adót az osztrák papírokra, csak hogy ez oly csekély, hogy nem érdemes.

Lukács pénzügyminiszter részletesen foglalkozik a szónokok beszédeivel.

Indítványát elfogadták, ellenben a **Kossuth** Ferenczét elvetették.

A *Vásárhelyi* ügyében megválasztott összeférhetlenségi zsűri **Andrássy** Gyula elnöklése alatt kimondta állásának összeférhetőségét.

TAJÉKOZTATÓ

- Május 4. Rabsegélyző-egylet közgyűlése d. e. fél 11 órakor.
- Május 11. A biharmegyei Casinó évi közgyűlése d. u. 4 órakor.
- Május 27. Katholikus majális.
- Május 25. Szigligeti-társaság közgyűlése a városázaán d. e. 10 órakor.

Közigazgatási élet.

Nagyvárad város közigazgatási bizottságának ülése.

Tegnap délután tartotta rendes havi ülését Nagyvárad város közigazgatási bizottsága.

Beöthy László főispán elnöklete alatt jelen voltak:

Bordé Ferencz, Papp Miklós, dr. Nagy Géza, Dús László, Varró Domokos, dr. Baróthy Ákos, Rádl Ödön, Mezey Mibály, dr. Hoványi Géza, dr. Berkovits Ferencz, dr. Konrád Márk, Sipos Orbán, Mihely Adolf és Sulyok István.

A polgármester jelentése.

Az ülés megnyitása után felolvasták a polgármester jelentését, a közigazgatás áprilisi havi állapotáról. A jelentésből az érdekesebb adatokat az alábbiakban közöljük:

A közegészségi állapot az elmúlt áprilisi hónapban kedvezőtlen volt, amennyiben a vörheny megbetegedések szaporodtak és a halálozás is nagyobb számban fordult elő, mint az előző hónapban. Uraikodó kórok a légzőszervek bántalmái voltak; a vörheny 18 esetben; 5 halálozással, hökhurut 4 esetben, ugyanannyi halálozással.

Született 65 fiu, 59 leány, összesen 124 gyermek. Meghalt 60 férfi, 65 nő, összesen 125 egyén. — Városrészek szerint elhalt: Ujvároson 33, Olasziban 37, Váralja-Velenczén 16, a kórház kban 39 egyén. Szegény beteg 595 gyógykezelést a város számlájára.

A közbiztonsági állapot ápril hóban jó volt; lopás 45, sikkasztás 2, jogtalan elcsátás 2, csalás 2, okirathamítás 2, hatóság elleni erőszak 2, hamis pénz forgalomba hozása 7, becsületsértés 1, tiltott szerencsejáték 1, súlyos testisértés 4 fordult elő. Nyomozás 37 esetben eredményes, 20 esetben eredménytelen volt; idegen bíróság megkeresésére 150, az ügyesség megkeresésére 20 esetben teljesített nyomozás. Letartóztatva volt 60 egyén; ezek közül a bírósághoz átkisérteztet 17; eltolonczoltatott 43. — Kihágási fejelentés 116 tétetett. 2 öngyilkosság és 2 tüzeset fordult elő.

A közadók bevételi eredménye kedvező volt, mert 1360 koronával több folyt be, mint a múlt év megfelelő hónapjában. Befolyt:

kincstári adóban . . .	20042 kor.	69 fil.
kamatban	410 >	34 >
betegápolási pótdobban	516 >	17 >
kamatban	5 >	16 >
hadmentességi díjban	1125 >	39 >
kamatban	25 >	83 >
bélyeg- és jogilletékben	774 >	40 >
kamatban	25 >	14 >
iparkamarai illetékben	536 >	89 >
tőzsdebérbén	1 >	50 >
házasági adóban	168 kor.	— fil.

mely összegek a kir. adóhivatalba szállítottak át.

Törvényhatósági utadobban 2516 kor. 26 fil. folyt be. A behajtás folyamatban van.

Igazolvány adatott ki 17 új iparüzletre, megszünt 7 iparüzlet.

Tudomásul vették a szakeladók nemleges jelentéseivel együtt.

A miniszteri leiratnak megfelelően elrendelte a közigazgatási bizottság a tankötelesek és óvókötelesek összeírását.

Apróbb ügyek elhatározása után az ülés véget ért.

UJDONSÁGOK.

Halálos végű flóbertezés.

Mayer Lajos férjiszabó segéd felhasználva a május első munkanapját s élve a verőfényes kellemes idővel, több társával együtt a Bónai-kút felé sétáltak szórakozásképpen, magukkal vittek egy 9 mm. flóbertet is, hogy utközben apróbb madarakra lövöldöz-hessenek.

Ambár gyenge a hangja a flóbertnek, de jelenleg még is elhatott a durranás az éber

mezőn, Józsa Lajos fűlehez, ki tüstént utnak is indult, hogy felkeresse a tilosban lövöldözőket. Eszre is vette a társaságot s meglepte őket a nélkül, hogy a lövöldözésben elmerülők látták volna az őr közeledését.

Lejt is riadalom a társaság tagjai között, midőn Józsa hivatalos tekintélyének egész súlyával a fegyvernek átadását sürgette. Mayer át is adta a flóbertet az első felszólításra, azonban valószínűleg a többiek biztatására, — kik így fegyver nélkül romba dőlve látták a délutánhoz fűzött összes nímrdi reményeiket — megbánta engedelmes magatartását és vissza fordulva erővel akarta újból birtokába venni már az őr vaskos markába szorított fegyvert.

Nagyon természetes, az őr sem volt hajlandó lemondani ezen jó fogásról s dulakodni kezdettek.

Dulakodás közben előre nem látott szerencsétlenség történt. A dunstra töltött fegyver ugyanis elsült és a sörét Mayer testébe hatolt, ki a helyszínén összerogyott s elvesztette eszméletét.

Az esetről értesített rendőrség részéről Szabó Gábor kerületi rendőrbiztos, dr. Mayer László és dr. Nemes Aron kerületi orvosok jelentek meg s a már eszméletnél levő könnyű sérültnek játszó Mayer Lajost a biharmegyei kórházba szállították, a hol egészen váratlanul tegnap reggel nyolcz órakor kiszervezett.

A hatóság részéről egyidejűleg vizsgálat indult meg annak kiderítése végett, hogy ki volt tulajdonképpen előidézője a szerencsétlenségnek.

Régészeti és történelmi muzeum. (Schlauch-park) nyitva minden vásár- és ünnepnap d. e. 10 órától fél 1-ig és d. u. 3-5-ig 10 kr-ért. Kedden és csütörtökön d. u. 3-5 óráig 20 kr-ért. Más időben 50 kr.

* A város kölcsöne. Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága elhatározta, hogy a halaszthatatlanul sürgős építkezések fedezésére addig is, míg előnyös convertálás útján rendezti adósságait és szükségleteit egy nagyobb kölcsönnel, 400000 kor. 4%-os kölcsönt vesz fel a Magyar Jelzálog Banktól. Rimler Károly polgármester és a tanács több tagja most a fővárosban rendezték ennek a kölcsönnek az ügyét. A belügyminiszter a kölcsönre vonatkozó közgyűlési határozatot jóváhagyta és a pénzüntézet az összeget a város rendelkezésére bocsátotta. A város a beálló szükséghez képest veszi igénybe a kölcsönt.

* Kiténtetett alispán. Ő felsége személye körüli magyar minisztere előterjesztésére Beniczky Lajos Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjának, kitűnő szolgálata elismeréséül, a III-ad osztályú vaskoronarendet díjmentesen adományozta.

* Az élesdi kerület papi gyűlése. Az élesdi kerület róm. kath. lelkészei a napokban tartották a szokásos tavaszi kerületi gyűlést Pecze-Szöllősen. Teljes számban jelentek meg a kerület lelkészei, kik a 9 órakor tartott szentmise alatt meggyóntak. A szentmise végeztével a plébánián gyűltek össze a lelképásztorok, a hol Vidovich György címzetes kanonok, esperes-plébános elnöklete alatt különféle lelkipásztori és egyházi aktuális kérdések fölött tanácskoztak. A gyűlésen Kévery Aurél mezőtelegdi plébános olvasott fel igen sikerült dolgozatot. — Délután a kerületi lelkészek Vidovich György vendégei voltak; az ebéd alatt számos sikerült pohárköszöntő hangzott el.

* Elhalasztott hangverseny. A május 11-re tervezett és hirdetett sétatangverseny bizonytalan időre elmarad.

* A miniszter véleménye a város világitásáról. Az utolsó pár napon Rimler Károly polgármester, Komlóssy József tanácsnok, Ragány János főszámvévő a fővárosban időztek. Ez alkalommal a belügyminiszternél a nagyvárad világitás kérdése is szóba jött. A belügyminiszter teljesen helyeselte, hogy a város a házi kezelést akarja megvalósítani. Másként nem is engedélyezné annak keresztülvitelét s nem hagyná jóvá a törvényhatóság más irányu határozatát, mert nem engedheti, hogy egy ilyen biztos jövedelmet nyújtó intézményt kiengedjen a város a kezéből. Az ellen nem lenne kifogása, ha a város végső esetben az első pár évre bérbeadná a telepet.

* Tóth-Szabó Pál felolvasása. Főgymnáziumunknak derék tanára dr. Tóth-Szabó Pál, a tudós történetíró sikerült szép felolvasást tartott tegnap, május 2-án d. u. 5 órakor a Magyar Történelmi Társulat választmányi ülésén, mely a M. Tud. Akadémia épületében folyt le. A felolvasás tárgya volt: Jászó a főkegyuri jog történetében. Az érdekes felolvasás mindvégig lekötötte a hallgatóság figyelmét s a végén zajosan megéljenezték a felolvasót.

* A zeneiskola új helyisége. A nagyvárad zeneiskola, mely az utóbbi tanárváltozás óta új életre kelt és sokkal kitünőbbben felel meg hivatásának, amint erről az utolsó házhangversenyével is bizonyosságot tett, — helyiséget változtatott. A zeneiskola új helyisége a Teleky-utcai Janky-féle házban van, a hol a rendelkezésre álló kényelmes szobákban a növendékek háborítatlanul tanulhatják a zene nemes művészetét.

* Joghallgatók párbajellenes mozgalma. A nagyvárad kir. kath. jogakadémia hallgatóinak egyik közkedvelt alakjától a következő hirdetményt vették:

Felkérem a nagyvárad kir. kath. jogakadémia ifjúságát, sziveskedjenek f. hó 5-én (hétfőn) d. e. 10 órakor az I. sz. tanteremben tartandó ifjúsági gyűlésen minél számszerűságot részt venni. Tárgy: A párbajellenes mozgalom. Nagyvárad, 1902. május 2. Moyses Emil IV. éves joghallgató.

* Új ügyészi megbízott. A m. kir. igazságügyminiszter Medvigy István kir. törvényszéki joggyakornokot a nagyvárad kir. ügyészség kerületébe ügyészségi megbízottul rendelte ki.

* Gyászhirek. Bellovits Antal bihari r. kath. kántortanítót és családját mély gyász érte. Ignác fia, aki Biharon másfél esztendeig jegyző segéd volt, múlt év őszén Debreczenben ment jegyzői tanfolyamra; ott sorvadásba esett, kénytelen volt a tanfolyamot ott hagyni s április 30-án a szentségek ájtatos fölvétele után adta vissza teremőjének tiszta lelkét, 23 éves korában. Temetése május 2-án volt nagy gyászoló közönség részvéte mellett. — Szabó Gyula pocsaji g. kath. lelkész kis leánya meghalt. A virágok hónapjának: májusnak első napján tört le a kis bimbó, a 9 hónapos kis Szabó lionka. A bold. sz. Mária az ő hónapjának első napján hívta magához a kedves kis gyermeket, ki az ő pártfogásába volt ajánlva. Legyen boldogsága teljes és zavartalan az angyali seregek társaságában.

* Ráth Károly halála. Ráth Károly királyi tanácsos, a Magyar Kereskedelmi részvénytársasághoz kirendelt miniszteri biztos, a kereskedelmi muzeum volt igazgatója, volt országgyűlési képviselő és az iparmozgalmaknak harmincz év óta egy k vezető férfia, május elsején reggel 8 órakor meghalt. A temetést az Országos Iparegyesület rendezi a budapesti kereskedelmi kamarával együtt, a melynek az elhunyt huszonkét éven át volt alelnöke. Ráth Károly közel harmincz esztendeig vezette az

ország iparosságát. Ravatalát a Fővárosi Iparoskör (Kerepesi-ut 30. számú ház) dísztermében állítják föl.

* A szabadság-muzeum. Az 1848—49-iki és Kossuth ereklye muzeum tulajdonosa gróf Kreith városunkban is, úgy mint mindenütt fáradhatatlanul gyűjti a szabadságharci emlékeket, iratokat és egyéb tárgyakat. A muzeumi kiállításnak már eddig is több igen értékes iratot és más tárgyat szerzett be eddigelő városunkban. Serényi Gusztáv is többféle iratokat és egy darab viaszgyertyát szerzett be az 1848—49-iki és Kossuth-muzeum részére. A viaszgyertya Kossuth Lajos ravataláról származik. Rázga Pál lutheránus lelkész pozsonyi vértanu Nagyváradon elő rokonait is felkereste, kiknél a vértanu halált halt hős lelkész több értékes ereklyéi őriztetnek. Gróf Kreith Béla szuota is felkéri azokat, kik netán bármiféle irat vagy emléktárgy birtokában vannak, a melyek szabadságharcunkra vonatkoznak, hogy azt megtekintés vagy kiállítás végett a vármegyeház nagytermében levő kiállításba átadni szíveskedjenek.

* Esküvő. *Böszörményi* Lipót kedves, szép leányával Bellával május hó 8-án esküszik örök hűséget *Auer* Ignácz Budapestről.

* A munkások május 1-én. A nagyvárad szociálista munkások néhány vezetője kérte a kapitányi hivatalt, hogy május 1-én tüntető körmenetet tarthassanak a városban. Gerő Armin főkapitány azonban ezt nem engedélyezte s mivel a városi tanács is erre az álláspontra helyezkedett, a szociálista kolompók távirati uton fordultak a belügyminiszterhez. De itt sem volt szerencsájük. Csütörtökön délelőtt érkezett meg a belügyminiszter távirata, a mely szerint semmi indokot nem lát arra nézve, hogy a tanács határozatát megváltoztassa. — A nagyvárad munkások ennek daczára megkísérelték a tüntetést. Május 1-én délelőtt a Rhédey-kertben jöttek össze, a hol a vezető egyének véres beszédeket tartottak a törke ellen, kárhoztatták a bourgeois társadalmat. Egyik-másik örült eszméket fejtegetett s tajtékzó dühvel támadt egyes osztályokra. A munkások egyrésze bevette a maszlagot, de a többség eloszlott a séta utakon. Végül a munkás indulót énekeltek s bevonultak a városba. Itt aztán rendőri fedezet mellett minden zavargás és kellemetlenebb incidens nélkül szétoszlottak.

A fővárosban óriási arányokat öltött a budapesti *ujjászervezett* szociáldemokrata pártnak május elsejei tüntetése. Délután két órator gyülekeztek a munkások össze a Kálvin-téren és onnan vonultak zárt sorokban a város legélőnkebb utcáin végig, a városigeti Zöldfa vendéglőbe. A menetben tizenöt ezer ember vett részt. Az óriási embertömeg egyre zugla:

— Eljén az általános választási jog!

— Eljenek a gazda és földműves testvéreink!

— Le a zsarnok tőkével.

Nagy feltűnést keltett a kereskedők, a kisiparosok és az egyetemi hallgatók csoportja, akik több százan vettek részt a menetben. A városigeti gyülekező helyen husz ezer ember volt együtt. Riadó éljenzés és taps hangzott föl, a mikor kibontották ott a párt óriási vörös lobogóját, a melyen ez a felirat volt: Jogot a népek! Kenyeret a munkásoknak. — A rendőrség óriási előkészületeket tett. De a tüntetés a legszebb rendben folyt le.

* Az ó-budai takarékpénztár sikkasztója megkerült. A harmadik kerületi takarékpénztárnak főkönyvelője, Adler Károly tudvalegleg három hónappal ezelőtt eltűnt. Vizsgálni kezdték az üzleti könyveket s ekkor kiderült, hogy Adler Károly közei negyvenezer forintot el-sikkasztott az intézettől. A takarékpénztár igaz-

gatója Augenstein Samu, a kit az eset, holott hozza a gyanúnak árnyéka sem férközött, önként a halála ment s a betevők valóságos rohammal támadták meg a takarékpénztárt. Az intézet azonban megállta a helyét s miután a főkönyvelő sikkasztotta pénzeket az igazgatóság megtérítette, a takarékbetevők ismét visszavitték tőkéiket. De a főkönyvelőnek nyoma veszett. Kis kabátban távozott utóljára s a rendőrség hetekig kereste mindenfelé. Tegnap végre megtalálták, de holtan. A Duna felszínén uszott teteme, közvetlenül az ó-budai takarékpénztár épülete mögött. A tél óta ezen a helyen néhány monitor állomásozott. A hajók tegnap utnak indultak. A mint elhagyták a partot, a Duna egy holttestet vetett a hátára. A matrózok partra húzták. A tetem szörnyű látványt nyújtott. Balszemét a halak kiették, karjairól a bőr lemállott. Kis kabát, mellény volt rajta. Mellénye zsebében irást találtak s ezek a levelek Adler Károlynak szóltak. A rendőrség a tetemet kivitette a morgueba. Itt a délután folyamán többen megnézték s Adler nagybátyja, Breitner kétségtelenül fölismerte a halottban szerencsétlen öcsét, Adler Károlyt. Bizonyos, hogy Adler, a mint kiment a takarékpénztárból, egyenesen a Dunába ugrott és belefulladt. Az ott horgonyzó hajók azonban úgy körülzárták, hogy teteme ott rekedt.

IRODALOM.

Magyar Remekírók. Magyar könyvnek régen volt már oly fényes sikere, mint a *Franklin-féle Magyar Remekíróknak*. Kedvező jelenség ez a magyar olvasóközönség nemzeti érzületére nézve ép úgy, mint irodalmi izlésére nézve. A mai kozmopolita gondolkodás mellett, az irodalmi izlés aberratiói közepette jóleső érzéssel tölti el minden magyar embert az a tudat, hogy a nemzeti klaszikusok nemcsak, hogy száműzve nincsenek a magyar házakból, hanem ezeknek szeretettel gondozott családtagjai, a kik táplálják és fen tartják a nemzeti érzést, a magyar gondolkodást, gyönyörködtetnek és lelkesítenek, vigasztalnak és erőt adnak egy szebb jövőben való hithez. Megnyitják a szíveket a poézis örökhatalmu varázslatával; oly nyelven szólanak, melyek dallama a magyar ember lelke mélyéig hat el; magasan lobogtatják a tudás fátylóját, hogy világosság legyen a magyar elmékben. Lapunk, mely örömmel karol fel minden érdemes ügyet, szívesen egyengeti útját a *Franklin-féle Magyar Remekíróknak* a magyar közönséghez. Tesszük ezt annál nagyobb örömmel, mert a *Franklin-féle Magyar Remekírók* első egyöntetű kiadása az összes magyar klasszikusoknak s miot ilyen a szó leg-szorosabb értelmében nemzeti mű. Lapunk kiadóhivatala utján 3 koronás havi részletfizetés mellett rendelhető meg a *Franklin-féle Magyar Remekírók; e végből a jelen számunkban levő hirdetés rendelő lapja kivágandó és aláírva lapunk kiadóhivatalába küldendő.*

SZINHÁZ.

HETI MŰSOR

Szombat: Lili (Fedák Sári vendégfellépéssel.)

Vasárnap: d. u. Az ember tragédiája. este: Lotti ezredesei (Fedák Sári vendégfellépéssel.)

Fedák Sári.

Keserves dolog, ilyen színházi este után megint beülni a szerkesztőségbe és írni, róni a betűket egymás után. Jobb lenne tovább nem gondolkodni semmit, hanem csak álmodni, álmodni tovább a Fedák-este tündéri szépségeiről.

Fedák Sári tünemény a magyar művészetben: a modern művészeti irány ragyogó csillaga.

Arról lehet vitatkozni, helyes-e az a modern irány, mely lábprimadonnákat nevel s a magas céket a bokának röptülésével helyettesíti. Lehet vitatkozni, hogy az új operett-irány kifigurázása a művészetnek. Hanem hogy Fedák Sári ezen a hamis mennybolton is igazi csillag, az tagadhatlan.

A modern kor mindenben a kiválónak, az egyéninek kedvez. Az eredetiség soha sem volt szükségesebb a haladáshoz, mint ma. Fedák Sári ezt az eredetiséget vitte be a magyar művészetbe s meghódította vele az egész közönséget.

Csupa eredetiség, ötlet és tűz ez a fiatal művész. Mikor játszik, minden izma, minden csepp vére játszik. Mikor pedig tánczol, akkor szinte vele tánczol az egész közönség (már t. i. képzeletben). Minden mozdulata csupa kiszámított hatás és mégis csupa természetesség. Szilajság egyesül benne a graciozitással, pajkosság az egész testmozgás bámulatos ritmikájával és erő a külső csinnal, a természet szinpad hatásától. Hangja, az nem sokat ér; de sokat ér az az őszintesége, hogy nem becsüli túl énekét, hanem a hang szépségét pótolja az előadás bámulatos ügyességével. Százszorosan megszépíti ezzel a hangját s zug a taps minden énekszám után. Elég csak a »Valami mondanivalója« refrénü kuplét felemlitenünk, melynek előadása igazi virtuozitás volt.

Ilyen eredetiséggel lehet a modern operetteket sikerre vezetni; de viszont Fedák Sári is igazán csak a modern operettekben érvényesülhet. Ezért ünnepezt királynője ő a Magyar Színháznak s ezért bukdosnak másutt sorra a táncoperettek. Mert Fedák Sári csak egy van.

Hogy tegnapi első fellépése a Szigligeti-színházban a siker legnagyobb fokát jelentette, azt fölőslages kiemelünk. Egyszerűen elkápráztatta a közönséget a második felvonástól kezdve. Táncza, természetes, új, eredeti játékmódora és csodásan izléses öltözékei egyszerre meghódították a közönséget, mely pedig az első felvonásbeli énekért nem nagyon lelkesedett. A mi azután jött, az a tapsok, kihívások szünni nem akaró sorozata volt. A színházi kritikásokat mindenfelől biztató fenyegetések fogadták.

— Aztán szépen írjanak róla holnap!

Pedig nem sokat ér az, a mit Fedákról irnak és olvasnak. Ót látni kell s akkor a legudvariasabb kritika is üres bókolásnak fog bizonyulni.

Kitűnő partnerei akadtak Fedák Sárinak Pintérben és Bércziben. Ez a kettő kifogástalan volt, színtugy Benkő Jolán és Bognár, a régi jó szereposztás szerint. Ujak voltak s egész elfogadhatóak *Kulinyi* Mariska (Thea) és *Peterdy* Etus. *Szathmáryt* azonban megint az a fátum üldözte, hogy olyan szerepet kapott, melyet előtte sokkal jobban játszott már Nyárai.

A zenekar ügyetlenkedett; a rendező is gondoskodhatott volna róla, hogy ne a csengő szólaljon meg, mikor el kellene sötétednie a teremnek. **Dr. K. A.**

Fedák Sári vendégjátéka. Bizonyosan nagy örömmel értesül róla a közönség, hogy a színház kitűnő vendégművészeje *Fedák Sári* hétfőn és kedden este is vendégszerepleni fog a Szigligeti-színházban. A művész vendégszereplései iránt óriási az érdeklődés. Ma este *Liliben* lép föl Fedák kisasszony. Legkedvesebb szerepe ez s úgy *Liliben*, mint a *Babában* Fedák Sári egészen új, originális, értékes művészi alakítást produkál. Holnap, vasárnap *Lotti ezredeseiben* játszik Fedák. Hé-

főn a Baba czimszerepét játsza, melyben az ő pompás művészi egyénisége olyan jelentős diadalt aratott. Kedden újra Lotti ezredeseiben játszik, melyet az ő pompás Lottija tett kaszadarabbá Budapestre.

Szozer Ilonka búcsuja. Angol aszszony leányában, ebben a régi kedves operettben lépett fel tegnapelőtt Szozer Ilonka és búcsuzott el, de remélhetőleg, nem végleg. Az egész előadás alatt folyton őt ünnepelte a zsúfolt ház; különösen a II. felvonás elején énekelte staccato-belépője viharos tetszést aratott. Gyönyörű hangját tegnap a Fedák-lázban is egyre emlegették. Mikor este haza akart menni az ifjuság kocsijából kifogta a lovat s úgy vitte haza a művésznőt. A szálloda előtt még egyszer viharosan megéljenezték s a művésznő meghatva köszönte meg a tüntelést e szóval: Viszontlátásra!

Szigligeti-Színház.

Folyószám 211.

Pótbérlet —.

Ma, szombaton, 1902. május 3-án
mérsékelttel felemelt helyárrakkal

L I L I.
Operette.

S Z E M E L Y E K:

Antonin Plinchar d tüzér	—	Pintér Imre
De la Grance Bateliert báró	—	Tóth Elek
Sainte Hypotése vicomte	—	Bécezi Gyula
Bompán professzor	—	Szathmáry Árpád
René	—	Dési Alfréd
Bousincourt	—	Bognár János
Bousincourtne	—	Benkő Jolán
Victorine, szobaleány	—	Kulinyi M.
Antonie—Amelie	—	Fedák Sári

Jegyek előre válthatók d. e. 10-től 12 óráig, d. u. 3-tól 5-ig. Esti pénztárnyitás fél 7, vasár- és ünnepnapokon este 6 órakor.

Kezdeté 7 és fél órakor, vége 10 órakor.

Holnap vasárnap, május 4-én
délután 3 órakor, fél helyárrakkal
Az ember tragédiája.
Dramai költemény.

este 7 és fél órakor, felemelt helyárrakkal
Lotti ezredesei.
Operett.

EGYESÜLETEK.

A rabsegélyző-egylet közgyűlése.
A nagyváradi és biharmegyei rabsegélyző-egylet ez évi rendes közgyűlését az 1902. évi május hó 4-ik napján délelőtt fél 11 órakor az egylet helyiségében (Fogházépület, földszint, fogházfelügyelői iroda) fogja megtartani, — melyre az egylet tagjait tisztelettel meghívom. A közgyűlés tárgyai: 1. Az igazgató választmány s a számvizsgáló bizottság jelentése az egylet 1901. évi működéséről. 2. Az egyesület 1902. évi költségeloirányzata. 3. Rabiskolai tanító segély iránti kérvénye. 4. Az alapszabályok 13. §-a alapján előterjesztett indítványok tárgyalása. 5. Tisztviselői kar, választmányi tagok és számvizsgáló bizottság választása Nagyvárad, 1902. április 27-ik napján. Szabó József, egyleti elnök.

TAVIRATOK.

A király Budapesten.

Bécs, május 2. A király május 4-én a delegációk megnyitására Budapestre utazik, 8-án visszatér Bécsbe, hogy más-

nap jelen legyen Mária Krisztina főhercegnő renuncziációján és 10-én a főhercegnő esküvőjén, május 10-én este pedig visszautazik Budapestre. (M. T. I.)

Az Egyetértés Horánszky haláláról.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.) Az Egyetértés mai számában írja, hogy **Horánszky Nándor** nem természetes halállal halt meg, hanem megmérgezték. A család kijelenti, hogy ezen kegyeletet sértő közleményt elbírálás végett a újságírók **Oththonának** küldi be.

Szapáry István gróf meghalt.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.) **Szapáry István** Pest megyének husz éven át volt főispánja, ma délelőtt 73 éves korában meghalt.

Az aradi színház ünnepe.

Arad, május 2. (Saj. tud. táv.) Tegnap este kezdte meg ünnepi formában színigazgatói pályáját **Zilahi Gyula** s a nagy lelkesedéssel megtartott megnyitón egyben avatóját tartotta a »nemzeti« névnek, mely büszkén disziti az aradi színházat. A fényes program után diszlakoma volt, melyen a szintársulat tagjain s a sajtó képviselőin kívül számosan voltak jelen a város notabilitásai közzül.

Megszökött önkéntes.

Budapest, május 2. (Saj. tud. távirata.) Ormai Mór a 32-dik gyalogezred egyik önkéntese ma reggel megszökött. A hadügyminisztériumhoz levelet írt, melyben a sok nélkülözés, durva bánásmód különféle nemeit sorolja, melyeket függetlenségi érzelmeiért elszervezni kellett.

Reform a tőzsdén.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.) A budapesti tőzsdetanács ma délelőtt tartott ülésén kimondotta, hogy a tőzsdén a hivatalos árfolyamoknál *idegen nyelven* kiállított ajánlatokat nem vesz figyelembe. Egyidejűleg felhívja a tőzsdelátogatókat, hogy *csak magyarul* beszéljenek.

A sziámi trónörökös Gödöllőn.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.) A sziámi trónörökös az egész napot Gödöllőn töltötte **Darányi Ignác** földművelésügyi miniszter társaságában. A királyi látogató megkoszorozta **Erzsébet** szeretett királynénk szobrát.

KÖZGAZDASÁG.

Védekezés füsttámasztókkal. A N. F. P.-nek írják 29-iki kelettel Klosterneuburgból. — A Klosterneuburg, Weidling, Kahlenberg és Erzing körül fekvő s. öltötelepeken valamint a klosterneuburgi apátság minden telepén ma éjjel füsttámasztókkal védekeztek a fagy ellen. — A füsttámasztók kitűzőn bevéáltak. — Éjjel után 2 órakor 201-re süllyedt a barometer, fagy állt be, napfelkelte után azt tapasztaltuk, hogy ott a hol szélő füstreteg volt bevonva, ott a fagy nem értett, a nem védett területek azonban a termő bimbó lefagyott.

Hivatalos árfolyamok

a budapesti Áru- és Értéktőzsdén 1902. május 2-án.

Magyar aranyjárdék 4%	—	—	—	—	120.—
Magyar koronajárdék	—	—	—	—	97.60
Magyar vasúti kölcsön aranyban 4 1/2%	—	—	—	—	120.50
Magyar vasúti kölcsön ezüstben 2 1/2%	—	—	—	—	100.60
Magyar keleti vasúti államkötvény 1876-ból	—	—	—	—	120.50
Magyar földiehermentesítési kötvény 4%	—	—	—	—	97.60
Itomeresi jog m. váltási kötvény	—	—	—	—	100.65
Magyar államkölcsön földiehermentesítési kötvény	—	—	—	—	97.—
Magyar nyereség-sorozat-kölcsön	—	—	—	—	208.—
Tőzsdébélyő-ásés szegedi sorajegyek kölcsön	—	—	—	—	162.50
Osztrák járdék papírban	—	—	—	—	101.50
Osztrák járdék ezüstben	—	—	—	—	101.50
Osztrák járdék aranyban	—	—	—	—	120.50
Osztrák korona járdék	—	—	—	—	97.40
Osztrák államsorajegyek	—	—	—	—	153.50
Osztrák magyar bank részvény	—	—	—	—	15.95
Magyar hitelbank részvény	—	—	—	—	687.—
Osztrák hitelintézet részvény	—	—	—	—	671.25
Párisi vista	—	—	—	—	95.25
20 frankos arany (Napoleon d'or)	—	—	—	—	19.05
Németbirodalmi márká	—	—	—	—	117.25
Londoni vista	—	—	—	—	240.20
20 márkás arany	—	—	—	—	23.44

A szerkesztésért felelős:

Dr. VUCSKICS GYULA.

Darvassy Károly

czipész,

Nagyvárad, N.-Teleky-utca 422. sz.
(Weisz Károly-féle ház).

Van szerencsém a n. é. közönség becses figyelmét felhívni a mai kor minden igényeit kielégítő **uri és női**

czipész-üzletemre,

hol minden e szakmába vágó munkák a leg-
lelküismeretesebben és mindenkor a m. t. közön-
séget teljesen kielégítőleg készítettnek.

Mindennemű hibás lábakra a legkényel-
mesebb czipők állittatnak elő.

Megrendelések gyorsan és pontosan esz-
közöltetnek.

Vidéki megrendeléseknél egy pár viselt
kényelmes czipő felküldése elegendő.

100

Tisztelettel

Darvassy Károly,
czipész.

CARBOLINEUM

Avenarius szabadalma.

25 év óta jónak bizonyult fakonserváló szer.

Utánzatoktól óvakodjanak.

Carbolineum gyár:

B. Avenarius Amstetten N.-Ö.

Iroda: Bécs, III./1. Hauptstrasse 18.

Kapható: **Andrényi Károly** és fiainál Nagyváradon.

Kálmán Sándor

ékszerész,

Nagyvárad, Szent László-tér 1. szám.

Állandó nagy raktár:

Drágakövek, ékszerek, arany- és ezüst aján-
dék tárgyak, ezüst evőeszközök és minden
e szakhoz tartozó áruból.

Legszolidabb szabott árak.

Mindennemű alakításokat és javítást elvállal.

Telephon 409. szám.

150.

ALKALMI VÉTEL.

Figyelem!

Flegman Ármin áruháza

Nagyvárad, Bémer-tér, értesíti a n. é. közönséget, hogy tulhalmozott raktára miatt **színes selymeket, napernyőket és selyem blousokat** mélyen reducált árban kiárúsít. Mindenki saját érdeke a tényről meggyőződést szerezni. — Minden más raktáron levő cikkek nevezetesen gyönyörű francia batistok, a legújabb fekete és színes ruhakelmék, különlegességek batist-blousok és divatövekben, valamint női fehérenemű, vászon- és asztalneműek ösmert »szolid szabott árakban« kaphatók.

Lapunk kiadóhivatala utján megrendelhető csekély havi részletfizetés mellett

Franklin Társulat kiadása

MAGYAR REMEKIRÓK

A magyar irodalom főbb művei.

Csakis a Franklin-féle **MAGYAR REMEKIRÓK** gyűjteményében található a magyar klasszikusok összességét, mivel Arany János, Arany László, Bajza József, Czuczor Gergely, Garai János, Kemény Zsigmond, Szigligeti Ede, Tompa Mihály, Vörösmarty Mihály, Vajda János műveinek kiadási joga a Franklin Társulat kizárólagos tulajdonát képezi és azokat más kiadó ki nem nyomathatja.

Minden remekíró munkáit egy kiváló magyar író látja el bevezető méltatással és életrajzzal.

KEDVEZMÉNY A MAGYAR REMEKIRÓK MEGRENDELŐINEK.

Shakspere, Petőfi, Arany, Vörösmarty stb. fordításában s mint ilyen, méltó kiegészítője a Magyar Remekírók-nak

A Magyar Remekírók első 5 kötete (I. sor.) már megjelent; félévenként jelenik meg egy-egy ötkötetes sorozat.

A Magyar Remekírók 3 koronás (Shakspere színművel együtt 4 koronás) havi részletfizetés mellett rendelhetők meg a Rendelő-lap utján, mely kivágandó és megfelelően kitöltve beküldendő a „TISZÁNTUL” kiadóhivatalához.

A magyar nemzeti irodalom kincsesházát képezi a Magyar Remekírók 55 kötete, melyben benn van az összes magyar klasszikusok minden maradandó alkotása. — A magyar klasszikusoknak ez első és egyöntetű összkiadásának ára 55 kötetben, diszes vászonkötésben **220 korona.**

Ezeket kívül benn lesznek a **MAGYAR REMEKIRÓK** könyvtárában: Balassa Bálint, Berzsenyi Dániel, Csiky Gergely, Csokonai Vitéz Mihály, Deák Ferencz, Eötvös József br., Fazekas Mihály, Gyöngyössi István, Gvadányi József, Kármán József, Kazinczy F., Kisfaludy Károly, Kisfaludy Sándor, Kölcsey Ferencz, Kossuth Lajos, Madách Imre, Mikses Kelemen, Pázmány Péter, Petőfi Sándor, Reviczky Gyula, Széchényi István gr., Teleki László gr., Zrínyi Miklós, Népies Lyra, Népballadák, Kuruczoklétzet.

RENDELŐ-LAP.

A „TISZÁNTUL” kiadóhivatala utján ezennel megrendelem a **Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytárs.-tól Budapest, VIII., Üllői-ut 18.**

- a) A «Magyar Remekírókat» 55 kötetben 220 kor.-ért, fizetendő sorozatonként 20 korona utánvétellel.
b) A «Magyar Remekírókat» és Shakspere műveit 240 koronáért, fizetendő sorozatonként 20 korona utánvétellel.
c) A «Magyar Remekírókat» és Shakspere műveit 240 koronáért, fizetendő 4 koronás havi részletekben.
d) A «Magyar Remekírókat» Shakspere nélkül 220 koronáért, fizetendő 3 koronás havi részletekben.

A gyűjtemény első sorozata megjelent, félévenként jelenik meg egy-egy 5 kötetes sorozat.

A részletek az első szállítástól kezdődően minden hó 1-én *Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság pénztáránál Budapest* fizetendők mindaddig, míg a mű teljes vételára kiegyenlítő nincs. A részletek be nem tartása esetén a folytatólagos kötetek a részletek pótlásáig visszatartatnak; a lejárat s le nem fizetett részleteket a Társaságnak jogában áll, a portóköltés hozzászámítása mellett, postai megbízással beszélni. A részletek elmulasztása esetében a részletfizetési kedvezmény megszűnik és az egész mű vételára esedékessé válik. A vételár első részlete az első szállításkor utánvétellel.

Lakás és kelet:

Név és állás:

Olvasható aláírást kértünk.

A Szigligeti-Társaság drámapályázata.

Birálóbizottsági vélemény

a Szigligeti-Társaság által 1901. évi június hó 20-ik napján 800 korona pályadíj kitűzése mellett 1901. december 31-ikére hirdetett pályázatra beérkezett színművek felett.

A pályázatra beérkezett 27 mű; ebből egy: *A falu szája* című visszavonatott és így megbirálás tárgyául maradt 26 pályamű, melyek tartalmuk értéke szerint I—III. csoportba soroztattak; és pedig az I. csoportba azok, amelyek részint nyelvezetük és koncepcziójuk gyarlósága, részint a invenczió és véna teljes hiánya miatt bírálaton kívül esnek, számításba nem jöhetnek.

Ezek a következők: 1. *Csempész kapitány*, 2. *Ochtum és Csanád*, 3. *Egy álom emléke*, 4. *Garamvár ura*, 5. *Ismér meséje*, 6. *A lélek nyomorultjai*, 7. *Csarnóháza*, 8. *A két jó barát* (szomorujáték): 9. *Bebek György* 10. *A király szerelme*, 11. *Ki a legény?*

A II. csoportba soroztattak azok, amelyeknek szerzőiről el lehet fogadni azt a feltevést, hogy láttak s olvastak is már színműveket, sőt megismerkedtek a színműalkotás törvényeivel is; kár, hogy ezeknek a törvényeknek gyakorlati alkalmazásához már nem volt elegendő erejük; mert csak gondolkodtak a felett, miként kellene ezeket a törvényeket alkalmazni?

Ebbe a csoportba soroztattak: 12. *Politikai hullámok*, 13. *Kommandóra*, 14. *Lendvay százados*, 15. *Lenke*, 16. *Walter lovag*, 17. *A próba*, 18. *Unokatestvérek*, 19. *Mátyás király diákja*.

A III. csoportba a bíráló bizottság azokat a pályaműveket sorozta, a melyekben kisebb-nagyobb mértékben irói tehetséget, meseszövevényességet, invencziót és vénát is talált; de jutalmazásra ezek közül sem talált egyet sem érdemesnek.

Ezek a pályaművek a következők: 20. *Megölt lelkek*, 21. *Egész emberek*, 22. *Fény a mely sötétit*, 23. *A mult*, 24. *Bálvány*, 25. *Az elhagyott boldogság*, 26. *Fegyver nélkül*.

Feltűnő jelenség, hogy sem ezekben, sem általában az összes pályaművekben, noha a pályázati feltételekben meg van jelölve, — a történelmi tárgyú pályaműveket kivéve, — a magyar társadalomból vett alakok nem szerepelnek, a magyar társadalmi életet jellemző, vagy azt domináló irányzatok feldolgozás tárgyául nem választottak; az alakok, események és irányzatok bármely művelt nemzet társadalmi életében szerepelhetnének, — ami arra mutat, hogy a szerzők az életet meg nem figyelték, műveiket könyvből, vagy képzeletből irták; ez az oka, hogy alakjaik élettelenek, következtelenek, a kibonyolításnál logikátlanok és oly chablonosak, hogy azt a benyomást kelteik, mintha helyettük cselekedeteiket, szerepüket a szerzők mesélnék el.

Részletes bírálati véleményünk a beérkezett pályaművekről a következő:

I. CSOPORT.

1. **Csempészkapitány.** *Baltavary* grófnak van egy gazember és egy bárgyu fia (igazi gimnazista) aki szerelmes az erdész leányába; a gróf kijelenti, hogy nem egyezik házasságukba

(ezt kinalgatja a gaz); de rövid távozás után visszajön és beleegyezik; ekkor a bárgyu fiúnak félretett puskájával atyját a gaz fiu lelövi s a helyszínére jövő határőr-tiszteknek azt jelenti, hogy a bárgyu lőtte le, akit aztán elfognak és elítélnék; de az öreg erdész megszökteti, akit meg a gaz fiu vet börtönbe. Később az igazság kiderül. Mindez csaknem az első felvonásban történik.

A humort *Mándoky* és *Szurok* képviseli akik azonban nem egyebek mesterségesen trágár, durva parasztknál. Dalok is vannak a darabban, miket a szerző — aki, úgy látszik, zenész is — komponált. Ezek egy része is azonban igen közönséges nóták. A nyelvezet gyarló, a szöveg gondolatsegény, a *Tatár Péter-féle* ponyvairodalomba való, vagy rémregény tárgya lehetne, de csak megokolással!

2. **Ochtum és Csanád.** Történelmi színműnek nevezi a szerző. De sem nem történet, sem nem színmű. Rosz jambusokban megírt, gyarló próza. Tárgya volna — mert hisz még a főgondolat is homályban marad — a versengés *Ochtum* marosvári fejedelem és vezére *Csanád* között; mert amaz, habár 9 felesége van, gör. keleti, emez meg róm. katolikus vallású. *Csanád* győz, de ez alig történik nagyobb emócióval, mint egy eseléd felmondás!

A kidolgozás gyarlósága és a gondolatokban, leleményben való szegénység, a lapos nyelvezet, szellem nélkül való, czéltalan párbeszéd, még egy IV-ed osztályu gimnazistának is rovására esnének.

3. **Egy álom emléke.** Elég ábrándos ezim; ez lehet az oka, hogy a cím és a tartalom közt az összefüggést nem lehet megtalálni; ne is nagyon keressük, nem érdemli meg a fáradságot, mivel a darab nem egyéb, mint irodalmi *Grünzeig*. Szerző vigjátéknak nevezi; azonban viganak nem vig, játéknak ugyan játék, de egy irodalmi társaság türelmével, mely nem adott okot arra a büntetésre, hogy elfajta sületlenséget, sőt ami ennél több: erkölcsatlenséget, kénytelen legyen elolvasni.

Hogy lesújtó ítéletünket csak röviden is indokoljuk, felemlítjük, hogy a darab hőse szeret egy tisztességes leányt, aki őt viszontszereti; de a papa nem akar a házasságba egyezni. Ez eddig rendén volna, ami azonban nincs rendén, az az, hogy egy grófnő is szemet vetett a hősrre és ügyvédje által azon ürügy alatt, hogy egy ismeretlen vidéken lévő 4000 holdas birtokát a hősrnek haszonbérbe adja, a birtokra csalja, ahová a hős egy álomital-féle által elkábítatva (hogy meg ne tudja hogy hol és kinél van), csakugyan elszállítatik. Egy hónapig éldeleg a bájos grófnővel az ismeretlen helyen és kastélyban, amikor a grófnő táviratot kap a főhercegnő udvarmesternőjétől, hogy siessen vissza az udvarhoz. A regénynek vége és az éldelgés jutalmául a hős igen olcsó feltételek mellett megkapja a bérletet, hazasiét elhagyott kedveséhez, eldicsekszik az olcsó bérlettel, erre a papa a házasságba

beleegyezik és ez a kiválóan jellemes es erkölcsös hős boldog lesz.

Ebben a történetben, azt hisszük, ítéletünk kellőleg meg van indokolva.

4. **Garamvár ura.** Minden lelemény híján való közönséges történet; maga szerző is „történetnek” mondja, de a történet leírása mellett az írói vénát is megszólaltathatta volna; ez azonban nem tette.

Garamvár, aki pazar és oktalan életmódja miatt tönkre megy kártyaadósság miatt, mivel azt kifizetni nem tudja, főbelövi magát. Leánya, akit egy vagyonosnak vélt de tényleg tönkrement mágnásnak szánt (aki *Garamvár* vagyoni romlásától idejébe értesülve ellilán), tisztartójánál vonul meg, míg nevelőnői vagy más álláshoz juthat. Talált is már ilyent, de midőn készülődik, megjelenik a községi bírónak mérnök fia, akit a lány régóta szeret (de azért kész volt előbb a mágnáshoz férjhez menni), s aki álnévre az apai vagyont megvette a vállalkozásaiból gyűlt pénzből (a „konstantinápolyi hidat” ő építette!) s kezét a vagyonnal együtt felajánlja.

Nem hihetetlen, de végtelenül naiv és minden költői lendület nélkül van megírva és ami előny is, hátrány is — röviden. Egy felvonásba az egész minden megerőltetés nélkül beilleszthető.

Képzeltelen naivitásából megemlíti, hogy a gróf tisztartója által értesül arról, hogy tönkre ment és hogy már a faluban a közjegyző és végrehajtó, akik a garamvári uradalmat dopergés mellett el fogják árverezni; mintha a végrehajtási eljárás mellett a gróf előbb az árverés kitűzéséről nem értesítettet volna! Aztán meg ki hiszi el szerzőnek, hogy az a hozományvadász-gróf, aki szintén tönkre jutott és szomszédbirtokos, szintén ne tudjon *Garamvár* vagyoni romlásáról, hanem ezt épen csak az árverés napján tudja meg; viszont pedig hogy *Garamvár*, aki a lánya házassága által akarja financiait rendbe hozni (s így már tudnia kellett, hogy vagyoniilag rosszul áll) megne tekintse szomszédjának telekkönyvét?!

5. **Ismér meséje.** Bizony mese, még pedig leghihetlenebb és legborzalmasabb fajtából! Ami élet és vagyon elleni bűncselekmény csak előfordul a büntető törvénykönyvben, az mind megtörténik (helyesebben: el lesz mesélve) a hyperromantikus rémszínműben: hamis tanulás, rablás, gyilkosság stb.

A legérdekesebb azonban a forma! *Ismér* egy koldus asszony, egy gazdag ember temetésén *elbeszéli* a többi koldusoknak az élet-történetét. Ez bizony eléggé változatos, regényes és borzadalmas. Hogy az elbeszélés szemléltetővé legyen téve, a függöny legördül és következnek a „képek”, melyekből megtudjuk, hogy *Ismér* egy vagyonos gazda özvegye, kinek férje a cseh kocszmárosnak 80 frttal tartozott és miután *Ismér* az utóbbinak szerelmi ajánlatát visszautasítja, a derék cseh meghamisítja a kötelezvényt két nullával, sőt hamis tanut is

állít az *Ismér* kocsisa személyében és elliczítaltatja az ismér vagyonát. A kocsis ezután lelkiismereti furdalásokat érez; nem jelenti fel magát és a korcsmárost, hanem bánatában rablóbandát szervez; a második „képben” beállít a korcsmároshoz, akinek leánya éppen lakodalmat ül s ráveszi a vőlegényt s ez által a menyasszonyt, hogy álljanak be a bandába s rabolják ki a község kasszáját. A többi „képben” a korcsmáros megtudva, hogy veje rabló lett, megőrül; a hamisan tanuskodó kocsis sirásos lesz és együtt él *Ismérrrel* (!) A korcsmáros veje agyonlővi apását tévedésből a temetőben, ezt megöli a saját felesége, mert megtudja, hogy ura őt megcsalta s végül az asztal szony is megöli magát. Szóval hullá van szépen! és ezt gondolja a szerző a „magyar történelmi multból, vagy társadalmi életből merített kö-zépfajú színműnek”!

6. A lélek nyomorultjai. Helyesebb címe lett volna e műnek ez: lélektani képzelhetlenségek, vagy ez: képzelhetlen lelkek, — ami a mese egyszerű elmondásából rögtön kiviláglik.

Pál és *Magda* szeretik egymást még pedig jobban, mint meg volna engedve; de azért nem lépnek házassági frigyre, hanem bűnös viszonyok daczára *Magda* daczból *Szentgyörgyiné* lesz. Hogy miféle daczból, azt nem tudni, mert mindez a darab kezdetét megelőzőleg történik. Mikor a darab megindul, *Iren* a *Magda* nővére szerelmes *Pálba*, *Pál* beleszeret *Irenbe*; mikor aztán *Magda* elmondja *Pálnak*, hogy nem szereti az urát és újból megkínálja *Pált* a szerelmével, ez ellentáll; *Magda* elkezdi zongorázni s a bűvös hangok hallatára *Pálban* is felébred a régi szerelem és — csókoloznak; de *Pál* magához tér, ismét ellenáll és elmegy. *Magda* nem segít, levelet ír *Pálnak* s találkára hívja egy estélyre. A levelet természetesen nyitott borítékban asztalán feleli és megint zongorázik. Jó a férj; természetes, hogy a levelet meglátja és elolvassa, de azért — és ez már nem természetes — elküldi *Pálnak*. Az estélyen *Pál* kijelenti *Magdának*, hogy *Irent* szereti, a férj pedig tudtára adja *Magdának*, hogy nem fog tőle elválni, mert fél a botránytól. Tovább is együtt fognak élni, de ő, a férj nem fog többé a *Magda* keblén pihenni. Erre *Magda* kijelenti a férjnek, hogy el fognak válni; kimegy a színpad közé s meglövi magát; haldokolva visszajön s férje lábainál meghal. A férj erre azon konklúzióra jut, hogy nejeinek csak a teste volt bűnös, nem a lelke, és így lélekben együtt élhetnek tovább is és hogy ez lehetséges legyen, ő is agyolóvi magát. Ebből, azt hisszük, ennyi elég lesz.

7. Csarnóháza. Tragédia 5 szakaszban. Történik a tatárjárás alatt. A pályázati feltételek szerint tragédiák nem pályázhatnak. A szerző megnyugtatósa végett olvastuk ezen, a pályázati feltételeknek meg nem felelő színművet is. Meséjét fölöslegesnek tartjuk elmondani, e helyett azonban néhány szemelvényvel szolgálunk a darab nyelvezetéből. Ezekből következtetést vonhatni a darab irodalmi értékére is.

„Az elszálló lelkek jaja a gyönyör hurjait pengeti állati lelkükben.”

„Szerdán, Beszterczen, hatezer keresztény gyilkoltak le a hentesek.”

„Ha Várad elesik, a nyílt uton hozzájuk hatol a jólét szaga s egyenesen erre vezeti a véredek raját.”

„Az én tengelyem már gyöngye, megkopott, nem mer a homályba hatolni.”

„Bénuljon el örökre nyelved tengelye (már ismét tengely!), mely leányomhoz merészelt emelkedni s minden szűzi szemérem megfertőzője.”

Folytassuk?

8. A két jó barát. Szomorujáték 4 felvonásban. Motto: Minden kezdet nehéz. A darabhoz kísérelő levél van mellékelve egy 10 filléres levélbélyeggel ellátva, melyet szerző tőlünk bármikor átvethet. A levél befejező sorai így hangzanak: „Ha a darabom nem felel meg a kívánalmaknak, ne tessék zokon venni, mert kezdő vagyok, ez az első.”

Ezen az önbeismerésen kívül a darab értékének jellemzésére közöljük a darabban előforduló személyeket. — Ezek: *Albert* és *Károly* a két jó barát; továbbá: *Rákóczy*, *Bercsényi Miklós*, *Mikes Kelemen* és *Árpád szelleme*!

9. Bebek György. Történelmi dráma akar

lenni, az *Utolsó Bebek* cz. regényből drámává átalakítva.

A személyek közt szerepel: *Bokri István* „erdőfelügyelő” és *János* „erdőőr.” A darab különben 1558—1562 játszik.

A mese elmondása helyett, amely zavart, helylyel-közzel érthetlenség, amelyben nincs cselekvény, csak végtelen szóáradat, lássunk szemelvényt a dialogokból.

Bebekné a kertjében ül, várja férjét s biztatja leányait, hogy „kedves apjuk” a „győzelmeli harczból” ismét „szép ajándékot fog nekik hozni.”

Két vendég érkezik: *Wesselényi Farkas* és *Báthory István*, kiket *Zsófia*, *Bebek* leánya, ekként jelent be anyjának: „Itt lesznek ők is azonnal, csak a portól keféltetik le magukat”; majd *Zsófia* „oly sötét felleget lát hazánk egén, mely talán csak századok múlva fog onnan eltisztulni.” Mikor pedig a várnagy kérde, hogy minő bort hozzon fel a vendégeknek, pirosat-e, fehéret-e? *Bebekné* azt feleli, hogy mindenkiből egy egy kancsót. — Majd *Báthory* beszél el *Izabella* királyné szomorú sorsát, aki „gyakran több nélkülözésnek volt kitéve, mint egy közszármazású nemes nő.” Ugyancsak a királyné közeli halálát jósolja meg *Báthory* a következő szavakkal: „eljövetelemkor a vele való beszélgetés közben tapasztaltam, hogy száraz betegségben szenved, tehát nagyon hihető, hogy a jövő ősz kora sirjára hinti le a száraz leveleit.”

10. A király szerelme. Szerző történelmi drámának nevezi, holott nem egyéb folytonos undorító orgánánál, melynek hősei: *II. Lajos* magyar király és *Brandenburgi György gróf*.

A II-ik felvonásban olyan dolgok történnek, a melyek messze tulszárnyalják a legmodernebb francia bohózatok sikamlós jeleneteit meztelenségben. A király bemászik egy leánynak az ablakán, éjnek idején, akinek testvére a *Brandenburgi* szeretője. A színpadon egy vetett ágy is szerepel. *Czetrix* apród *Klárához*, a *Brandenburgi* szeretőjéhez, a király és *Lujza* közt történendőkre czélozva és a vetett ágyra mutatva, a következőket mondja:

„Előtte

Ujság: lepetve van. A gondolathoz

Hozzá szokik s aztán fel sem veszi!

(A vetett ágyra mutat.) No lám, hiszen készülve [voltagek.]

A darab jambusokban van írva; de minő jambusokban! A fenti idézet mutatja.

Lujza, daczára, hogy „készülve volt” s hogy *Klára* a *Brandenburgival* félrevonul és pedig a leplezetlenebb czélzattal, — ellentáll a királynak; aki később titokban nőül veszi.

Az országnagyok mit sem tudva a titkos házasságról, a törökök részéről fenyegető veszélyre hivatkozva, követelik, hogy *Oszttrák Máriát* vegye nőül. *Lujzát* az udvaroncok reá veszik, hogy ölje a vizbe magát, hogy a király fejedelmi házasságának ne legyen akadály. Megteszi-e *Lujza*, avagy nem, nem lehet tisztán kivenni a darabból. Tény, hogy a víz partjára teszi le ruháját, amit *Lajos* meglátva, halottnak hiszi és elveszi *Máriát* nagy sopánkodások között.

11. Ki a legény? Színmű 3 felvonásban. Vajjon *Tamás*-e, a hű cseléd, aki a világi fegyverletétel után házukhoz szállott osztrák tisztet, aki urának leányával akarna egy éjelt eltölteni s e végett annak hálószobájára fel tart, leszurja, miután vele együtt elszállásolt katonáit leitta s megkötözte (1-ső felv.),

vagy *Ödön*, *Baló Margit* vőlegénye, aki a leendő anyósának róla rágalmazó leveleket irtáló *Rátót*-t, ki neki vetélytársa, se le nem álcázza, se más módon rajta elégtételt nem vesz, hanem a menyasszony házában vele négy-szemközt folytatott beszélgetés után, amelyet *Balóné* is kihallgat, mintha már el volna határozva, tudtára adja, hogy el kell utaznia (t. i. *Rátónak* II. felv.),

vagy végre *Jesson*, aki az urától megcsalott *Soubise*-nek ajánlatát, hogy csalja meg vele a férjét, el nem fogadja, bár *Soubise*-t rég óta — még férjhez menetele előtti idő óta — imádja, hanem a férjnek a *Soubise* szándékát és ajánlatát felfedezi s ezt rábirja, hogy szeretőjével szakítson s e végett nyomban levelet irt vele, mit ő visz át a szerető részére kézbesítés végett!

Hát bizony egyik sem valami nagy legény; kitaposott nyomokon járnak, *Tamás* plane oktanul és szükség nélkül ő; nem igen lehet hinni cselekedeteik igaz voltában; *Ödön*, *Jesson* olyan konvencziós-féle figurák.

Mint a meséből látható mindhárom felvonás tárgya nemcsak különálló cselekmény, de külön személyekkel, egy-egy kész, mondjuk egy-egy felvonásos darab; csak a czimben feltett kérdés köztük az összekötő kapocs; de 1000 felvonást lehetne egymás mellé állítani s a kérdés még sem volna eldöntve.

II. CSOPORT.

12. Politikai hullámok. A mű megírására szerzőt, úgy látszik, a margittai választásnak hírlapilag tárgyalt szenzációja csábította.

A darabban leírt események élesztője a főispánnak a pénzbeli segélyért könyörgő kormánypárti jelölthöz a választás napján írt, a szalon-asztalon felejtett, onnan a helybeli ellenzéki lap szerkesztője (később képviselő) által eltüntetett levél, a melyet ez lapjában azzal a váddal, hogy a főispán kortesczélra az árvapénztárból 6000 koronát sikkasztott, — közzétesz. E miatt a főispánt elesapják, a szerkesztőt képviselővé választják, a kihez — horribite dictu! — a főispán kenyérért fordul s a kit a főispán, mivel szemére veti, hogy nem protegálhatja, mert felpofozták s e miatt elégtételt nem kért, — dulakodás közben a magánál (önnyilkossági szándékból) hordott revolverrel lelő, de a büntetéstől nem fél, mert már most „megtisztul” — talán a maszlagtól, a melyet szerző alakjainak beadott? — s ezzel vége a darabnak.

A szerző észjárása az emberek társadalmi és hivatali állásáról oly komikusan naiv (p. o. a választáshoz kiküldött véderő századosa és a főispán, mivel utóbbi vele vivni nem akar, mellen ragadják egymást, mint a csirkefogók), hogy részletesebben ismertetni czéltalan fáradság.

Jól megrajzolt alakja a színműnek: *Andor Dezső*, az ellenzéki hírlapíró és későbbben képviselő.

13. Kommandóra. Vigjáték 3 felvonásban. Így nevezi szerző; tényleg azonban egy felvonásban szorítható bohózat, vagy legalább is merőben móka, mert mi más egyéb mókánál *Hedvig* azon eljárása, hogy nem megy férjhez *Laczihoz*, akit szeret, hanem *Zengheő Atilla* nyug. huszárezredeshez, a ki véletlenül vetődik a házukba és mikor már ennek neje, akkor férjének azon ellenkezést nem tűrő parancsára (Kommandóra), hogy menjen el *Laczival* egy agaraszatra, elmegy, illetve *Laczival* megszökik?!

A darab nincs minden humor nélkül megírva. — Úgyes az első felvonás első jelenete: *Cseréph Barnabás* estélye előkészületeinek leírása és jelenetezése és úgyes van rajzolva *Párducz Olivér* a „Kornak” felelős szerkesztőjének alakja.

14. Lendvai százados. 48-iki szabadságharcunkból vett epizód, hasonló száz máshoz, mely akkor megtörtént, vagy megtörténhetett; a szerző színműnek mondja, de a mennyiben a főhős hazafisággal és hazaszeretettel sem igazolható oktalansága miatt — a világi fegyverletétel után is egymaga századával harcolni akarván, bár neje és gyermeke van, kikkrol gondoskodnia kell — csatában elesik, középfajú drámának mondható; tárgya történelmünkben van ugyan merítve, de a darabban leírt események, a főhősnek cselekedetei, kivéve a 4-ik felvonás végén leírt azt a szereplését, hogy *Kossuthnak* külföldre menekülését — ennek titkos meghívására — a határon fedezi s e közben esik el, nem tesznek számot 48-iki szabadságharcunk történetében.

A főhős: *Lendvay*, a ki apósának, egy osztrák ezredesnek, parancsnoksága alatt *Gali cziában* szolgál századával, nyílt téren, korcsma előtt tudatja, hogy átszökik a határon, s erre ráveszi katonáit is. Csak természetes, hogy a zsidó korcsmáros, a ki a jelenetnek tanúja volt (mert dobbal nem szokás verebet fogni!) feljeleníti; úgy látszik azért, mert *Sári* leányát elcsábította nőtlen korában.

Pedig ez nem lehetett ok, mert *Sári* — mint maga mondja — ugyancsak sokat és sokkal szeretkezett! Más ok pedig nincs.

Az ezredes vejét elfogatja és elzáratja; de *Sári*, aki igazán egyedül a századost szerette, elcsalja az unatkozó őrt egy kis terefére (mi-

csoda felfogás a katonai fegyverről?) a fogoly neje pedig ez alatt, *Sári* utasítása szerint, felmászik létrán a fogoly ablakához, s azt kiszabadítja a fogházból (kedélyes egy katonai fogház!) s vele és katonáival megy; sőt az apja által elfogatásukra küldött katonák közül (jó hogy ez nem a színpadon történik), néhányat levág; ilyen hős lett az asszony egyszerre!

Szerző *Sárit* is utánuk indítja, úgy látszik avégett, hogy a százados iránt való nagy szerelmét bizonyíthassa és ez sikerül is. *Sári* férfi ruhában *Lendvay* katonái közé áll, de nem sokat tesz a hazáért, (szerzőnek nem is ez a szándéka), mert alig, hogy a tábor lefekszik, egy oláh közeledik a táborhoz (*Sári* noha látja a közeledőt, nem szól, mert mindenáron felakarja magát áldozni *Lendvayért*) s lándzsát dob *Lendvay* felé, a mely az őt fedező *Sárit* találja, a ki a sebbe belehal; mi miatt utána vándorló apja esztét veszti.

Ezután a főhős századával megver egy csomó muszkát, mi miatt, — mivel fegyverszűnet van, — majdnem felkötötte *Görgey*; de hősünk a bajt itt is kikerüli, mert kijelentve, hogy ő meg nem adja magát, századával a határra megy *Kossuthhoz* s ott elesik.

Történelmi színmű. Csupa táborozás, sok egy színműben; csupa katonáskodás, számot tevő epizód nélkül: a mi episod van benne, az is katonai; két párbajt vív *Lendvay*, egyiket *Galiciában* a miatt, mert rosszalják, hogy csárdást huzat; butaság amazoktól s okvetlenkedés tőle, hogy e miatt egy dragonyosnak fülét — mint előre megmondotta — az első összecsapásnál levágja! Másik párbaja hazai földön a miatt esik meg, mert gáncsolja, hogy tisztársai németül beszélnek. Ebben ő sebesül meg.

A dialógok nem élénkek, sőt unalmasak; a nyelvezet közönséges, lapos, sehol sem emelkedett, még a haza, a hazaszeretet dicsőítésénél sem. — Kérdés: hogy nem a színpadon, de valamely vidéki kisebb lap regénycarnokában megállná-e helyét, mert még, ha minden egy történet is meg, a mint szerző leírja, nem egyéb közönséges, szárazon megírt krónikánál. Végül nem foszthatjuk meg magunkat attól az élvezettől, hogy meg ne említsük, miszerint a szerző a darab második felvonásában instrukciót adja a párbaj jelenetnél, hogy „a dragonyos tiszt füle a földre hull.“

15. **Lenke.** *Rózsahegyi* zsidóból kikeresztelkedett bankár, a vallása miatt szenvedett sérelmekért elégtételt szerzendő, *Lenke* leánya számára mágnás férjet keres; a leány azonban már *Rónai* festőbe szerelmes s annak akar neje lenni; ezt apjának ki is jelenti, a ki felbőszülve *Rónait* kiutasítja, a háznál először mutatkozó, agens közvetítése mellett szerzett völegény: *Vendrey* gróf pedig beleköt; ebből párbajra kihívás lesz, (ez is volt a czél) de *Rónai* csak amerikai párbajt fogad el. Másnap *Lenke* *Rónai*-hoz megy, hogy kiengesztelje; odajönnek *Rózsahegyi* és *Vendrei* is a golyó huzás végett; a fekete golyót *Rónai* huzza, a ki 2 év alatt köteles magát főbe löni. Mindezt az elrejtett *Lenke* is megtudja, sikolyban kijön, elájul, többé haza nem megy s *Rónaival* megesküszik.

A házasság azonban a halál gondolata miatt, nem boldog. *Rózsahegyi* kieszközi, hogy leánya őt férje távollétében — kit elküld — fogadja s visszahívja, de ez tudára adja, hogy már házások s kéri apját, mentse meg férjét.

Rózsahegyi e helyett *Rónainak* 10.000 frtot ajánl, ha nejeről lemond, de ez felháborodással visszautasítja; ekkor a grófhöz fordul és annak ígér egy milliót, ha megmenti *Rónait*; a gróf beleegyezik s irást ad, de a végleges kivitelre egy heti halasztást kér, mert raméli, hogy *Lenke*, a kinek egy pásztor óráért férje megmentését megígérte, — mert a gróf örül ten beleszeret *Lenkébe*, — meglátogatja.

Lenke tényleg el is jön, midőn apja épen a gróffal az alkut köti s már kész feláldozni magát (s a gróf a felmentő nyilatkozatot ki is állítja), azonban visszaborzad, a grófra tört emel, melyet ennek asztaláról vett fel; e közben bejön atyja; mindent meg tud; elviszi leányát, a gróf pedig távozásuk után főbe lövi magát.

Ismert téma; a cselekmény gyors menetű; a felvonás végek csattanósak, a dialógok élénkek; de a *Rózsahegyi* panasza nem indokolt jelen társadalmi gondolkodás szerint; a hiúsága azonban jól van rajzolva; a fejlődés ébren tartja az érdeklődést állandóan; de nincs indokolva a *Vendrei* öngyilkossága, mint kiengesztelő eszköz; mert *Lenkétől* és apjától is áldozatokat követelt; aljas fráter; igaz, hogy az apának az egy millióra szóló utalványát eltépi, de csak mikor rájönnek, hogy két árt követelt; arra meg nincs nyom, hogy előbb már ily nemes elhatározás, vagy legalább az a zándék vezette volna, hogy elég neki ha *Lenke* feláldozza magát.

De a *Lenke* ballépésének — ha bár csak kísérlet — morális következménye is megoldatlan — Ez és csakis ez indokolhatja a gróf eltűntetését; mert hisz az apán kívül már most nincs más tanuja a *Lenke* ballépésének, az pedig hallgatni fog s kell is, mert ha *Rónai* megtudná, a házások boldogságának ez lenne a sirja.

A darab rövid terjedelme miatt nem alkalmas egy színházi est betöltésére.

16. **Walter lovag.** Döcögős jámbusokban, nem is jó magyarsággal irt unalmas, erőltetett és valószínűtlenséggel telt historia, melyben a főhős, mivel a várur leánya, a ki mást szeret, nem lehet övé, meggyilkolja lovag léteére — óh! nem a leányt, vagy jegyesét, — de önmagát.

17. **A próba.** (vigjáték 3 felvonásban.) *Hájas* hozományvadász *Vizy* leányát: *Margitot* szeretné megkaparítani; de *Margit* szíve a *Kincsesy*-é, a kit, mivel hivatalhoz jutott, hosszas ellenkezés után végre *Vizy* is elfogad vőül. — Midőn *Hájas* az eljegyzésről értesül, elhatározza, török szakad, *Margitot* elűti a *Kincsesy* kezéről. Tudva mennyire ellene volt *Vizy* a házasságnak, felkötli gyanakodását *Kincsesy* megbízhatósága iránt, úgy jellemezvén ezt, mint a kiről azt beszélnek, hogy megvesztegethető; *Margitnál* azonban gyanu-keltési kísérletével kudarcot vall.

Vizy, a hiszékeny *Vizy*, az őt gyanuja alaptalanságáról meggyőzni akaró barátjával: *Domyval* abban állapodik meg (s erről az egyik hallgatódzó szobaleány; *Agnes*, ettől pedig *Hájas* inasa utján, ki *Agnesnek* színelvő udvarol, értesül,) hogy *Kincsesyt* próbára tenné, ennek egy perében bizonyítékul szolgáló értékes okmányt ad át, hogy azt ügyvédjéhez vigye.

Hogy ebből a naiv leleményből a két további felvonás kikerüljön, fel kell tételezni, mert hisz *Vizy* már mint bizonyosat hiszi azt hogy *Kincsesy* az okmányt a perbeli ellenfélnek eladja s bolond fővel faképnél hagyva szerett szép menyasszonyát és a 10.000 frt hozományt, az okmányért legjobb esetben kapható 2000 frtért beáll gazembernek és elvitorlázik *Amerikába*. — Ne tessék ezt hinni! A szerző leleményesebb, mint gondolnók; a végett, hogy *Hájas* leálczazza, *Kincsesyt* pedig rehabilitálja, az utóbbival az okmányt a *Vizy* háznál felejteti, midőn *Margittól* bucsuzik; a szobaleány megtalálja s házasság reményében *Hájas* inasának átadja, *Hájas* pedig az előre „igen“ feleletre betanított inasával és a szobaleánnyal bizonyíttatja, hogy *Kincsesy* az okmányt a perbeli ellenfél ügyvédjének eladta s ezért nem jön *Vizyék*-hez már három nap óta; sőt az őt utáló *Margittal* egy ennek felmutatott, de tartalmulag szerző által nem ismertett, levél felhasználásával elhiteti, hogy *Kincsesy* mást szeret, pláne, hogy *Margit* kezéről lemond.

Kincsesynek kiadják az utat; *Margitot* eljegyzik *Hájassal*, de a szerző ily igazságtalanságot nem szankcionálhat. — *Hájas* inasát: *Jánost* és *Agnes* a másik szobaleány: *Julesa* kinek *János* szintén csapja a szelet, rejtek helyről kihallgatja, megcsalásáért bosszu után lihegve rejtekhelyéről eldugrik, az okmányt, melyet *Hájas* beváltani ígért, *János* kezéből kikapja; dulakodás, zsvaj, a melyre minden szereplő a színre jön, az igazság feltáratik s mint a vigjátékokban szokás, — *Margit* *Kincsesy*-é lesz.

Mi a morál? *János* példájából az: ne legyetek két kulacosok a szerelem dolgában, hol az egynejtőség uralkodik. A *Kincsesy* mar-

tiromságából pedig az: apák ne ellenezzék leányaitok választását; ha pedig már beleegyeztek, okatlan hiszékenységekkel ne győztörjétek meg a fiatal szerető szíveket, mert különben a szerző rá kényszerít benneteket, hogy a kelletlenül elfogadott vőt megbecsüljétek.

Bár ebben a czélzatban a költői véna megcsillámlik, de a czél szolgálatába állított s már elkoptatott eszközök, *Vizy*-nek hiszékenysége, főleg pedig a mód miatt, a mely szerint a *Kincsesy* megbízhatósága próbára tétetik s a melynek nyilvánosságra hozatalával, a darabnak egész meséjével, kifejlésével, czéljával már az első felvonásban tisztában vagyunk, — a darabot nem díjazásra, de előadásra sem lehet ajánlani.

18. **Unokatestvérek.** (Történelmi színmű 5 felvonásban.) A darab tárgya s egyszersmind tartalma is *Báthory Zsigmond* erdélyi fejedelemnek a történelemből ismert okatlan és megkérdelhetetlen kegyetlensége. Nem is igen történik a darabban egyéb, mint a higvelejű és ok nélkül zsarnok fejedelemnek erdménytelen kérése és derék embereknek lenyakaztatása, a mire nem volt érdemes az elég jó jámbusokat pazarolni. — A tragikumot főképen *Báthory Boldizsár*, az unokatestvér volna hivatalba képviselni, a ki midőn a fejedelem trónt és nemzetet elhagy, mint *Szent-Pál* az oláhokat, jegyesének: *Kendy Szerénának*, egy ebben a szerepben igen gyengén megrajzolt hiu alaknak, biztatására, szerény, igazságos és jogos felfogásával minden átmenet nélkül szakítva, elfogadja a hivi által reá kényszerített fejedelem-jelöltséget s ez lesz veszte; mert az erről értesülő s magányba vonulni készülő *Zsigmond* hozut lihegve visszatér s unokatestvérét is lefejezteti. — *Báthory Zsigmond* a szerző által bemutatott alakban egy második rettenetes *Iván*, ilyen alakot pedig csupán önmagáért, egyedül kegyetlenkedéseinek bemutatása végett sikerrel színpadra vinni nem lehet; még regénytárgynak is undorító. Csak a történelem archivumában foglalhat helyet.

19. **Mátyás király deákja.** (Történelmi vigjáték.) Vékony cselekmény, lapos, közönséges nyelv, kevés gondolat és szellem, tömördek tatin szövegü idézet jellemzik a darabot; mely inkább bohózat, mint vigjáték, valódi személy-és helyzet-komikum nélkül, mert az udvari bolond eléggé sem nem eszes, sem nem mulattató; a hig velejű *Filippó Petrinó* pedig szinte hihetetlen tudós figura s ostoba hiszékenysége az átváltoztató varázsgyűrűben, állását s tudását tekintve, elfogadhatlan még a *Mátyás* korában is.

III. CSOPORT.

20. **Megölt lelkek.** Dráma 4 felvonásban. A darab konstrukciója nincs híján az invenzióknak és vénának, a bonyolítás drámai; a becsvágy, gyermeki szeretet, becsületértés és hiúság összeütkezik a szerelemmel és kötelességérzettel, de a megoldás nem sikerült, a cselekedetek nincsennek eléggé indokolva.

Berendy Anna szegénysorsu színésznővendék, haláláig ki nem alvó tüzzel szereti *Baánt*, a szegény hirlapírót, de a színpadi dicsőségért szerelmét, sőt mivel ezt a dicsőséget csak a gazdag és a színháznál nagy befolyásu *Eichenegg* segítségével érheti el, ennek még erényét is feláldozza, mert szegények; anyja pedig higvelejű, hiu asszony; s megeselekszi ezt annak daczára, hogy fivére: *Pál* színészi pályája miatt, mint huszárhadnagy, más garnizonba helyezteti át magát — felháborodásból. *Anna* cselekedete pedig még kevésbé indokolt. Az igaz szerelem, aminőnek szerző az övét rajzolja, kell, hogy őt önmagának áruba bocsátásától, ettől az undorító cselekedettől visszatartsa. De szerzőnek erre szüksége volt, mert az *Anna* becstelensége az egész darabnak az erjesztő kovásza.

Testvére: *Pál* aki az *Eichenegg* leányát s ez viszont őt szereti s aki kitűnő lövő, párbajra hívja *Eichenegget*; ez a kihívást elfogadja, de még a párbaj előtt bűnhődésből, vezeklésből, vagy félelemből, mert halála ugys bizonyos, főbe lövi magát; erről levélben *Pált* értesíti, miről *Eichenegg* leánya: *Margit*, aki épen *Pálnál* van, hogy ezt elmaradásáért kérdőre vonja, a rejtekszobából értesül s akit *Pál* anyja és nővére újult állapotban találnak.

Ezzel végződik a II. felvonás s végződik nek a darab is. De a kérdések megoldva nem lévén, szerző e végétt egész passzióval győtri agyon, már ugyanis eléggé szrencsétlen, még élő alakjait

Pál elveszi *Margitot*, mert apja úgy kívánja, hogy boldogítsa és érte áldozta fel magát, úgy gondolkozván, hogy ha *Pal* őt lelővi, lehetetlen a fiatalok egyesülése, akik egyideig boldogan is élnek; házuknál sorvad *Anna*, kit *Margit* rábeszél, hogy egy nőegyleti sátorban a *Breznay* báró kisasszonyokkal pezsgőt áruljon; de ezt a báró nem engedi meg. Két nő tudtára adja ezt *Margitnak* felfedve előtte, hogy *Anna* atyjának szeretője volt s atyja halálában része van *Pálnak*, a férjnek, aki ezt *Margit* előttbe is vallja. A házasságok szétválnak.

A *Berendy-osalád* ismét összekerül, anya és fia ennek szerény nyugdíjából éldegél; megjelenik *Baán*, aki már most 5—6000 frtot keres s megtudja *Anna* erkölcsi botlását, de ennek daczára nőül venni kész; *Anna* azonban utolsó óráit éli s midőn *Baán* szándékát megtudja, kileheli lelkét. Epen ekkor fut be anyja azzal a hírrel, hogy *Margit* a kerten át jön. *Pálnak* azon kijelentésével végződik a darab: „Itt csak a meghaltak boldogok”.

Margit és *Pál* vajjon egyesülnek-e ismét? Bizonyára. De ez az *Anna* holtteste felett nem történhetik meg s nem is szabad megtörténnie.

A nyelvezetből hiányzik az emelkedettség és páthosz, bár erre itt-ott szükség volna; humor egyáltalában nem mérsékli a darab elejétől végig egymástérő szomorúságok sorozatát.

Anna megtántorodása a fonal, amelyből a mese szövete készült, és ez a fonal helyesen van megválasztva és gombolyítva, élénk dialógokkal átvezetve; de az alap hibás, mint már fentebb kifejtettük s az *Anna* elhatározása nincs megnyugtatólag indokolva; az a felett érzett undor csak haldoklása pillanatában válik szánalomná.

Ma már a tehetséget nem lehet teljesen elnyomni; a hiányzó tehetséget pedig nem lehet az *Eichenegg* befolyásával sem pótolni; mert mindkettőben a sajtón kívül, a színházi közönség ítél; ez pedig legtöbb esetben mégis csak az érdemnek adja koszoruját. Ezért is megokolhatatlan és szükségtelen az *Anna* botlása. Mit akart szerző? Tönkre tenni egy pár ember életét? Ezt elérte az *Anna* erkölcsi elbuktatásával. Ilyen motivumot egy darab központjául, a szerző által felállított következmények végett, nem lehet elfogadni.

21. Egész emberek. Sokat ígérő czim, amelyet azonban szerző nem vált be; mert nézzük csak: kiket mutat be egész emberek gyanánt?

Egyik alakja: *Szentgyörgyi Nándor* képviselő, aki ugyanazt az évi termését két vevőnek is eladta. (*Kallinának* és *Sáskának*) s a vélelért mindkettőtől felvette, a vagyoni tönk előtt áll; ezt mint tényt kell elfogadnunk, mert szerző okát nem igen adja: *Szentgyörgyi* a fővárosból, vidéken lakó családjához érkezik, leánya (*Thekla*) születésnapjára, a melynek reggelén azalatt az ürügy alatt, hogy a kertben károgó varjak közzé durrant, kimegy és szíven lövi magát.

A másik magát lepuffantó alak: *Balázs G.* előbbinek tisztartója állandó deliriumban van amiatt, hogy a második felesége: *Katalin*, őt megcsalja; gyanuja *Bárándival*, a város lelkével, mindentudójával, bankigazgatójával hozza viszonyba, pedig, mint a darab végén kiderül, gazdája: *Szentgyörgyi* vetett *Katalinra* szemet, mikor még házában, mint leány, nem tudni mi czimen, lakott s mint szerző állítja, csak azért vétette el tisztartójával, hogy szerelmeskedését folytathassa; noha ennek a szerelmeskedésnek vajmi kevés bizonyítékát szolgáltatja a szerző; *Balázs* afelett való bánatában, hogy gyanuja méltatlanul érte *Bárándit* imádott gazdája helyett, otthon főbelövi magát, nem törődve első nejétől származó két felnőtt leánya sorsával.

Ezek inkább hőbortos, vagy gyatra alakok, kik semmisség miatt (mert hisz *Szentgyörgyi* vagyona is rendbe jön, rendbe hozza *Bárándi*, mint már egyszer tette, mivel bérlőtársa *Szentgyörgyinek* és szereti *Theklát*) mint egy gymnazista a secunda miatt, pisztolyt

emelnek magukra; sorsuk sem szánalmat nem gerjeszt, sem meg nem rendít, sem nem oktat; különben a szinpadon kívül puffantván le magukat, el sem kell hínunk, hogy meghalnak, — bár *Szentgyörgyi* azt a színen végzi, — inkább csak kilépnek a sorból.

Szentgyörgyi nevében histerikus nőt akart rajzolni a szerző, de ez nem sikerült; azt meg még kevésbbé tudja velünk elhítenni, hogy a férje anyagi romlásában és a *Katalinnal* való viszonyában neki nagy, plane főszerepe volt. Hisz idegbajos, gyenge nyafogó asszony, a ki mindjárt elájul.

Katalin csak azért jelenik meg a szinpadon, hogy a *Szentgyörgyivel* folytatott beszélgetésből az egymás iránt való érdeklődést tudtunkra adják; szerepükben, a *Marionette* színház példájára, előrángatott alakoknak tűnnek fel. Valami nagy szerelmet, pláne rajongást éppen nem árulnak el, pedig tanuk nélkül vannak; úgy beszélnek, mint akik inkább a szerző kedveért állítják, mint hiszik, hogy valamiféle viszonyuk van. *Katalin* azután eltűnik, hogy többé vissza ne térjen, gondolom azért, — mert *Szentgyörgyi* majd nemsokára szíven lövi magát.

Rózsának kevés szerepe van, ő *Aurél* menyasszonya s ez elég. Ez a szerep legalább nincs elrontva.

Nagybátyja: *Kereszteszgyhy* jó magyar, nyílt szívé és gondolkozása, becsületes ember — *Aurél*l, *Tekla*val és *Bárándival* titoktartással közremunkál abban, hogy *Szentgyörgyi* emléke megmentessék a *Katalinnal* való viszonyból és a termés kétszeri eladásából reája tapadt szeggyentől.

Ezen munkát főleg *Bárándi*, aki — mondja a szerző — egyszer már megmentette *Szentgyörgyit* — mitől és hogyan? — az nem egészen világos; türi, hogy a *Szentgyörgyi* két bűnének elkövetésével őt gyanúsítják, csakhogy barátjának emléke tisztán álljon, a vagyontát rendbe hozza. Megtehetette volna ezt már mielőtt *Szentgyörgyi* öngyilkos lett, de ez a szerző céljaira alkalmatlan lett volna, mert akkor *Tekla* nem hidegült volna el *Apátfalvival*, akinek családi érdekéből lett csak menyasszonya, kötendő házasságtól s nem buzdulhatott volna fel a *Bárándi* nemes eljárásán annyira, hogy ő kérje meg ezt férjül akkor, mikor a polgári származásról lenézőleg nyilatkozó *Apátfalvi* nem akar vele megverekedni, míg — cselekedetei miatt — erre becsületbírósi verdicot fel nem hatalmazza.

Biz ezek meglehetősen erőltetett, chablonos dolgok, amelyek a hallgatóra és nézőre annak daczára sem lehetnek hatással, hogy a nyelvezet, bár nem szárnyaló és tele van közhelylyel, gördülékeny, a dialog itt-ott etéggé élénk, fordulatos, de sok helyütt hosszadalmas és unalmas is.

A darabban a két halál és csaknem minden egyéb csupán azért történik, hogy *Bárándi Auréllal* együtt a *Szentgyörgyi* vagyontát és emlékét megmenthesse — s ez a pont még since elég világosan és meggyőzően kidomborítva — s *Tekla* a *Bárándi* neje lehessen.

Kallina és *Sáska* a démont képviselik, elég indokolatlanul; mert hisz ők a becsapottak, nekik adván el *Szentgyörgyi* a termést: perelhetnének, exequálhatnának, e helyett a szerző leszerelteti őket *Bárándival*, bankjuk elbukik, mivel *Bárándi* nem segíti őket s eltűnnek; a mi megint természetes, hisz a szerző már célját érte, rájuk nincs szüksége.

22. Fény, amely sötétít. Szerzőt a czim megválasztásánál alkalmasint a „*Folt, mely tisztit*” czim csábította el, mert magyarán a czimnek így kellene hangzania: „*A fény árnyai*”, de hát ilyen czimű darab van már a szinpadon.

A sötétítő fény az a költséges életmód, a melyet *Alváry* képviselő veje: *Gizella*, a darab főalakja, az ismeretlenség homályából házassága révén kiemelkedett nő folytat, aki háztartásával, estélyeivel, melyeken államférfiak, miniszterek jelennek meg, toilettejeivel, fogataival, nemcsak férjét teszi vagyoniilag tönkre, hanem, ami sok az elhíhető igazságból, a férje hamisított névaláírásaival ellátott váltóival, melyeket pártfogója és — feltételezhetőleg, mert a dolog nem egészen világos — sze-

retője: *Werner* bankelnök segítségével értékesít, egy az ő pártfogása mellett, balekok becsapásával alakított bankot is megbuktat.

E miatt — s fel kell tételezni a *Wernerrel* való viszonya miatt — férje, a helyett, hogy őt elkergetné, a bankiródban az asztalról felkapott pisztolylyal, melyet *Zöldi*, *Werner* utódja felejtett ott, előbb nejét fenyegetve, de később ennek könyörgésére szándékától elállva, főbelövi magát.

Miért kellett ennek így történnie, annak lélektani indokolásával szerző adós marad; ha csak nem azért, hogy a fényűző *Gizella*, (*Alváry* neje) ezután a tönkrement *Werner*t falképnél hagyva, a *Grün Armin* falusi szatócsból *Zöldi Armánd*-dá vedlett új bankdirektorának szeretője lehessen, a kit szintén tönkre tesz és börtönbe juttat; meg tán azért, hogy leányának *Ilonának* (kit már agyon győttört és kétségbejuttat azzal, hogy a *Zöldi Armáddal* való házasságra kényszerítette, bár a házasságból semmi sem lesz) *Werner* fiával: *Gézával* remélhető boldog egyesülésének útjába ne álljon, a Dunába ölhessen magát; s megeselekszi ezt *Gizella* akkor, mikor az ismét névhez, tisztességhez és vagyonhoz jutott *Wernernek* külföldön levő gyarából, a munkásnök feletti felügyelői tisztet megunva (ezt a hivatalt szintén nem hiszzük el) hazajön, magát szépnék, hódítónak, fiatalnak tudja, életkedvvel, fényűzésre való hajlammal épügy telve van, mint akkor, mikor még minisztereket fogadott estélyein s mikor leányának *Géza* már visszaadta a jeggyűrűt, leányát pedig olyan engedelmestnek ismerte, aki kész volt kedvéért *Géza* iránt való nagy szerelméről lemondani és *Zöldihez* férjhezmenni.

Igaz, hogy mikor megérkezik, *Gézát* és *Ilonát* együtt boldogan látja s ezek az ő jelenlétéről mit sem tudnak s *Zöldi* már börtönben ül, *Werner* pedig aligha lesz többé a régi; de vajjon feltehető-e, hogy az olyan romlott nő, mint a minőnek szerző *Gizellát* bemutatni törekszik a ki *Werner* gyarában elfoglalt biztos helyét elhagyja, hogy a régi életmódjához szükséges eszközök után nézzen s a ki leányát olyan engedelmestnek találta, egyszerre megjavuljon, vagy ha csakugyan megjavul, a helyett, hogy leánya boldogságán örvendjen s ezzel ezt is boldoggá tegye, velők töltve le életét, (ami a nézőt és hallgatót igazán megvigasztalná) előlje magát csak azért, hogy leánya boldog lehessen, illetve, hogy ennek a boldogságnak útjába ne kerüljön; hisz nem lenne akadály, ha leányát csakugyan szereti, életbenmaradása s leánya boldog lehet az ő életének feláldozása nélkül is.

Ez nem életigazság, nem bűnhődés, amit pedig szerző jellegűl választott.

Mellékalakok: a szeretkezéssel befönt marquis, aki néhány millió elvesztése után, visszatér hazájába; meglehetősen bárgyú és valószínűtlen alak; a miniszter, aki a bank bukásával szintén megbukik, de csak amiatt, mert *Gizella* közbenjárására a szédelő *Wernernek* (pedig *Werner* nem is szédelő) nemesi előnevet adományoztatott. Nem hisszük el, hogy miniszter ilyesmi miatt megbukjék; *Juli* szobaleány, *Zöldinek* első elcsábítottja, akit az utóbbi orfeumra nevelt, holott pénzért kész orfeumhölgyhöz is juthatna, sem a szellemet, sem az intriguát nem képviseli;

Szarka és *Csóka* inkább szánalmas, mint komikus detektivek, talán episod kedvéért, mivel szerzőnek is be kellett látnia, hogy bár szellemes dialogokkal, irodalmi színvonalon álló nyelven bankról, bankügyekről tulságos hosszadalmasan tartott, szinte untató értekezései a figyelmet kifárasztották;

Kalászy hírlapíró, aki ebben a szerepében még a jobbak közzül való, bár szerepe a cselekményt sem elő nem mozdítja, sem nem hátráltatja.

23. A mult. Színmű 3 felv. Irodalmi színvonalon álló nyelvezetét, élénk, gördülékeny, sehol el nem nyújtott dialogjait, ügyesen kidolgozott alakjait az I. és II. felvonás hatóságos végjelenetét s a főgondolat egységességét tekintve, a pályázatnak legjobban megírt darabja közé tartozik.

A férjet, ki egy véletlenül kezébe akadt levélből, még vőlegény korában megtudja, hogy neje: *Olga* házasságlőrés gyümölcse, de mert

szerep
rának
hogy
vérből
alatt,
doga
barátj
hogy
anyós
találj
jól me
a férj
bevall
aki m
szeret
mási
alatt t
kedete
A
hogy
rög ve
ne fed
A
ér, ell
szerete
Olga
zalmat
észrev
a dolg
mondj
böl ré
ságon
térjen
szárma
neje e
adja t
benne
sában,
kenyke
aki eg
megsz
A
de nag
rajzoló
sőt fok
nem le
cél, a
szület
komoly
A
jutott
eszméj
lesz? E
nejt. s
ben tel
vásban
sines m
A
sét kül
mert v
experin
lene ad
s ha ne
ezafolva
maskod
az eset
tene. II
Va
átörökl
lelem,
teljesen
ugy lát
dott ve
Kü
lált mé
Márrész
Ha
csakis a
ilyen, n
darab e
bonyolít
ódott,
24.
vett tár
ársadal
Tarköy
arolt v
agyont
Stamm
lik, leán
atnak l
A
e a ho

szereti annak dacára elveszi, a mézes hetek mámorának szünése után az a fixa idea szállja meg, hogy az anyósának ballépésében megnyilatkozó vérbeli tulajdonság örökölhető; ennek hatása alatt, féltékenységgel a végletekig gyöttri s boldogtalanná teszi nejét. Hiába figyelmezteti őt barátja: *Boday* orvos, hogy az idea örültség s hogy ha tudta, miért vette el nejét; s midőn anyósa, ki őket meglátogatva, a leányát sirva találja, vejét emiatt kérdőre vonja, anyósának jól megirt jelenetben, szemére veti; s midőn a férj a levéllel hozakodik elő, az anyós bűnét bevallja, de azzal indokolja, hogy ő és *Fekete*, aki most házi orvosuk, még mint leány s legény szerették egymást, de szegénységük miatt egymáséi nem lehettek, később a házasság tartama alatt találkozáván, követték el a tiltott cselekedetet.

Az anyós is, mint *Boday*, azzal érvel, hogy ehhez a vőnek szmimi köze; majd könyörög vejének, hogy leánya előtt ezt a titkot fel ne fedje.

A III-ik felvonásban *Fekete*, akit szelűtés ér, elhal s megtudjuk, hogy az *Olga* rajongóan szeretett atyját *Boday* gyógyítja meg, amiért *Olga* hálát, majd, amiről maga sem tud, vonzalmat kezd érezni *Boday* iránt. A férj ezt észreveszi s *Bodayt* durván [megtámadja, aki a dolgot képzelődésnek s újból örültségnek mondja; de az ekkor belépő *Olga* viselkedéséből rémülve látja, hogy a férj sejtelve valóságban alapszik; elmegy, hogy többé vissza ne térjen; a férj nejét kérdőre vonja, extasisában származásának titkát, anyjának bűnét felfedezi; neje erre elalél, majd magához térve, örvendő adja tudtára férjének, hogy úgy érzi, mintha benne minden megfordult volna s elragadtatásában, hogy férje az anyja bűne miatt féltékenykedett, csaknem könyörög férje szerelméért, aki egyszerre új emberré lesz, rögeszméjétől megszabadul s belépő anyósának kezét csókol.

A kiindulástól a végjelenetig nagy az esés, de nagy a család is, mert a főgondolat meg-rajzolásával felkeltett, állandóan fenntartott, sőt fokozott érdeklődést ezzel a megoldással nem lehet kielégíteni, megnyugtani; mivel a czél, amiért pedig a darabnak meg kellett születnie, rejte marad, a férjnek nagyon is komoly szerepe komédiává devalválódik.

Avagy el lehet-e hinni, hogy az extasisba jutott férj, nejének pusztá kijelentésére, rögeszméjétől megszabadul s a házasság élete boldog lesz? Bizonyára nem. Miért gyötörte hát magát, nejét, anyósát? Ezt csak valamely czél érdekében tehetette, de hol a czél? Talán a megnyugvásban? Hisz ez nem lehet meg, mert bennünk sincs meg.

A testi vagy lelki tulajdonságok átöröklését különben nehéz ily alakban szinpadra vinni; mert vagy mint tudományos tétellel kell vele experimentálni, ebben az esetben alkalmat kellene adni *Olgának*, hogy a bűnt elkövehesse, s ha nem követné el, a tudomány meg lenne czáfolva, az erkölcs pedig közörműre diadal-maskodnék; vagy elkövetné a bűnt, de ebben az esetben undorral vegyes kétségbeesést kellene. Ilyet a szinpad czélul ki nem tűzhet.

Vagy lelki meghibbanás az anyós bűnének átöröklésében való hit, vagy az attól való féltelenség, ez esetben a megoldásnak kigyógyítóknak, teljesen megnyugtatóknak kell lennie. Szerző — úgy látszik — ezt a czélt tűzte ki, de nem tudott vele sikerrel megbirkózni.

Különben a *Ribot*-féle átöröklés nem talált még talajra a társadalom gondolkodásában. Márreszt esetünk nehezen is specifficalható.

Ha valami megnyugtathatta volna a férjet, csakis az anyós ballépésének indoka lehetne ilyen, mit ez veje előtt feltárt, de az által a darab episoddá törpülne; szerző tehát tovább bonyolított, de ekkor aztán annyira belebonyolódott, hogy nem tudott kibontakozni.

24. **Bálvány.** Szintén a modern életből vett tárgy szinmű; bár tulsásokba esik s a mi társadalmi gondolkodásunkban még idegenszerű *Tarkóy Oszkár*nak az az eljárása, hogy elparolt vagyonát akként szerzi vissza, hogy a nagyont megszerző, Sziléziából bevándorolt *Stammernek*, ki egy grófi koronás vőre áhítólk, leányát elveszi, — ez a szinmű a pályáknak legjobban megirt darabjai közé tartozik.

A leány tudja, hogy a gróf nem kezébe, de a hozományára vágyik; azonban, bár a

szintén tönkrement szomszéd birtokosnak fia iránt viseltetik hajlammal, midőn ennek anyja, beszéd közben, a jött-ment emberekről, kik a családi sirboltra s ereklyékre nem sokat adhatnak, kissé sértőleg nyilatkozik, daczból aláírja a házassági szerződést s a grófnak boldogtalan nejévé lesz. Nem tudjuk ez elhatározást az okos és szerető leányban megindokolni s ez egyik fogyatkozása a darabnak. De van nagyobb is. A gróf egyik szintén tönkrement barátját a birtokon tisztartóul alkalmazza, hogy ennek szép és kaczer nejét meghódíthassa és birhassa. A férj léha fráter, aki a gróf szándékát csak anyagi előnyök kicsikarására akarja kihasználni; komoly férfit kellett volna belőle faragni, aki a tetten kapott gróftól lepuffantja s így segíti elő a grófné és a szomszéd birtokos fiának egyesülését, bár ez sem kifogástalan megoldás.

E helyett azonban az történik, hogy annak a bányának munkásai, amely bányát a szomszéd birtokos fia a *Stammernek* eladott birtokon fentartott kis területen művel, midőn értesülnek, hogy azt a kis birtokot a Curia a szerződésnek valamely hibája miatt *Stammernek* ítélte oda, a kastély és lakói ellen indulnak s a közzéjük két lövést tevő *Tarkóy* gróftól leszurják.

Ez a megoldás már azért is hibás, mert a gróf nem azért bűnhődik, amiért a büntetésre rászolgált; de olyasmi miatt, a minek ő nem okozója, mert hisz a pert *Stammer* folytatta s ő nyerte meg.

Most már az özvegyesre jutott grófné és a szomszéd fia egyesülhetnek (ez ugyan a darabban nem történik meg, de bizonyosra vehető) azonban ott áll tilalomfaként a szomszéd birtokosnak a grófné előtt még leánykorában nyilvánított az az elhatározása, hogy szegény ember (s ő is az) nem vehet el gazdag leányt. Miként szakít ezzel a felfogással, hogy a grófnét elvehesse? Bizony sehogy! Szerző ezt a problémát a publikumra bizza, fejtsse meg az, a színházból-hazatérés közben, ha tudja.

Igen ám, de a szinpad nem talányokat feladni, hanem igazságokat kiszolgáltatni, igazságokat van hivatva megoldani és hirdetni.

Egyéb tekintetben a darabról, bár benne sok seminiscenciával találkozunk, csak dicsérőleg szólhatunk. Van benne komoly humor, igaz természetes érzés, hű festés anyyi, amennyit versenyző társainak egyikében sem találunk.

25. **Az elhagyott boldogság.** Szinmű 4 felvonásban. Szerző aki ügyesen forgatja a tollat, ismerni látszik a szinpadot; nagy fába vágta a fejszéjét s nem is tudta azt kibuzni. Darabjának tárgya eléggé modern: a férj sikaszt, börtönbe kerül, hol a szerelemből feleségévé lett nő (érthetetlen miért?) fel nem keresi; mert hisz az a gyann, hogy a férj, a bíróság előtt, tettének igazi okát nem vallotta be, hogy tilosban járt s szeretőjének sikkasztott, nem elég ok eljárásának igazolására. A nyomorba jutott feleség két barát nő csipkedéseitől felingereltetve, leánykori imádjának nyújtja kezét, kioktattatván előbb az ügyvéd által, a ki a darab legjobb alakja, hogy az új házassági törvény szerint a börtön feltétlen válóok.

A férj leüli büntetését, felkeresi az új pár lakhelyét, hogy leányával találkozassék (mert leányuk is van) kit az új férj örökbe fogadni óhajtana, de a volt feleség nem képes az apát beleegyezésre bírni; ebből jelenet támad, mi közben a büntetett férj felfedezi, hogy volt nejének apja, ki öngyilkos lett, birta rá a sikkasztásra, szükége lévén a pénzre s ígerte annak 4 nap alatti visszatérítését, de ígérte nem váltotta be. A nőt e felfedezés annyira meghatja, hogy kész volna férjét követni, de ez eltaszítja, ellenben leányát ki erre különben hajlandó is, magával viszi, a nő pedig marad, az ügyvéd tanácsára, új férjénél, kit a nő távozási szándéka szíven talált.

A nő cselekszi ezt az ügyvédnek arra a figyelmeztetésére, hogy azt a poharat, amelyet egyedül ő töltött meg keserűréggel, nem másokkal kiutatnia, de egyedül neki kell kiinnia.

De hát kiitta-e? Az anyját is szerető, de ezt elhagyó leány, a volt férje iránt régi szerelmét érző nő, az erről és a nő távozási szándékáról értesülő új férj, aki semmiben sem hibás, derék ember, nem mindnyájan isznak-e ebből a pohárból?

A keserűségek keserűsége a két férjre és a két nőre csak ezután következik majd.

A költői igazságnak ilyen kiszolgáltatásától a publikum elégedetlenül, csalódottan, sőt bosszankodva fordul el, amitől a darabot sem a nyelv, sem a fordulat dialóg, sem az ügyes bonyolítás még nem mentheti.

26. **Fegyver nélkül.** (Tört. vigjáték.) Virágos, költői nyelvezet: de azért eszmékben, gondolatokban, ötletekben sem szükölködik; kiváló technikával, rimes versben, tehát kötött alakban van írva, de ez az alak sem dagályossá sem vontatottá vagy értelmetlenné teszi az előadást s meg nem akasztja a cselekmény fejlődését, mert dialógjai élenkek, fordulatosak, rimjeiben assonanzia, nyelvezetébeo emelkedettség nyilvánul; több jelenetében meg-meg nyilatkozik a személy- és helyzetkomikum s ami bár általában ritka, de általában szükséges valamelyes adagban, amelyet azonban a pályaművek egyikében sem találtunk, Igazi humor csillámlik itt-ott elő.

Azonban ezekkel a külső jelességekkel nem tart lépést a darab conceptiója: ezt nem lehet egységesnek mondani; mintha szerző maga sem lett volna tisztában a darab constructiójának felépítése előtt, milyen színű fonalat válasszon a mese megszövésehez? a hősi a neveltségessé, a vigjátéki elem a drámaival össze-össze találkozik igazi ok és czél nélkül s azt a benyomást teszi reánk, mintha a szerző elejétől végig csak mókázni akarna velünk.

De lássuk a bizonyítékokat:

Három, *Róbert Károly*-párti levente érkezik *Adorján* várába, melynek nagyhirű, hatalmas ura, *Venczel* ellenkirálynak elszánt hive s három szép leánya van: a leventék látogatásának okai és czéljai. A három leány részint tréfa végett, részint hogy megtudja: maguk vagy a hozomány csalta-e oda a leventéket, szobalányaikat öltöztetik fel maguk helyett; ezek rútak, a leventék borzadnak tőlük; majd a várur három leánya cselédruhában találkozik velük, ezekért mindjárt szerelembe esnek (igaz, hogy ezek a cselédnek öltöztetett leányok uri dámák nyelvén diskurálnak), de sajnos, a társadalmi állás miatt egymáséi nem lehetnek; később jön a várur, majd leányai valóságukban, miről a leventék ámulva értesülnek Itt a tréfa és a megréfalás fonalat a szerző elejti, pedig (noha *Kisfaludy* K. „*Kőrök*” cz. darabját juttatja eszünkbe) a mesét ezzel a szállal szőni lehetett volna, mivel ezen a nyomon, a szerelem nagy, mindenben uralkodó hatalmát könnyű lett volna a további események között is kimutatni.

De szerző eddig csak mókázott. A várur megtagadja a leventék kérését, mert ellenpárton vannak (itt kezdődik az igaz szerelem küzdelme, persze — martiromkodás nélkül) csatába készül *Róbert* serege ellen, a leventéket távozásra hívja fel, mert távollétében a várnagy kivételével, a várur leányai és más nők fogják őrizni és védeni, bizik is, hogy megvédik. Itt a mesék móka, mely tart a várur visszaérkezéséig, azután pedig a vigjáték szokásos vége: a házasság következik.

A három leány felváltva maga is őrt áll éjjel a falakon; a három levente közül kettő a maga formájában, egyik pedig barátinak öltözve jön a várkapuhoz, egyenként, külön; s mivel kinek-kinek a választottja áll őrt, felismertetés után, bebocsáttatik, de a közelgő örváltás alatti felismertetés félelme miatt közös kaszamatába záratik; fegyver nélkül jöttek. Felfedeztetnek, a várnagy által elíteltetnek, de az ítélet a várur visszaérkezéséig felfüggesztetik. A megvert várur hazaérkezik; hatalmas, vagyona, mind koczkán; értesül a csinyről; az ítéletet nemcsak végre nem hajtattja, de mint „czélszerű” ember felcsap *Róbert*-pártinak s mivel már most a pártközi akadály megszűnt, leányait a leventékhez adja. Tehát nem a szerelem, hanem a *Róbert Károly* serege győzött és ezt csak abban az esetben lehet elfogadni, ha a vár őrzését és az ezalatt lefolyt eseményeket bóhozatszamba vesszük, aminthogy alig is lehet másnak vennünk.

Nem vékony meséje, de az a főhibája a darabnak, hogy nem az apa, de a hatalmától, vagyonától megfosztott pártvezér, egyezik bele leányainak házasságába, külső kényszertől hajtva, nem meggyőzve, de legyőzve s nem a szerelem hatalma által legyőzve.

Nem jobb lett volna-e a várurat elfogatni, Róbert elé vinni elítéltetni stb. ebből ki lehetne bonyolítani a megoldást s a szintér változása is fokozná a hatást, mert biz az egy helyen mozgás kissé unalmas.

Még egy kardinális hibája van a darabnak s ez az, hogy az egyik főszereplő: az apa Borsa Kopasz Jakab bihari főispán, aki történelmi alak s akinek opportunítása és haszonlesésből származó pártváltogatása a történelemből ismeretes, következtlenül van megrajzolva, mert mikor az Ebes alatti csatából Róbert Károly hadai által megveretve várába menekül, egészen tragikus viselkedést tanúsít holott alapjában egy számító ravasz róka, aki már elárulta III. Endrét, haszonlesésből Venczel párti, a darab végén Róbert Károly híve lesz és így nem sokat törődhetik azzal, hogy ki lesz a király, mert nem hazafias meggyőződés-

bői, hanem számításból tartozott egyik-másik párthoz.

Mikor tehát a várban értesül a történetekről, tudhatja és tudja is, hogy birtokait ha elveszi is Róbert Károly, azok még sem vesznek el családjára nézve, mert a három Róbert-párti levante fogja azokat kapni, amint tényleg meg is történt, mert Adorján vára Csákynak, a solyomkői vár és élesdi birtok pedig az Ugrai-családnak jutott. A három levante egyike pedig: Csáky János, másika: Ugray Gábor. Így állítja ezt szerző a darabokhoz mellékelt történelmi előszóban.

Nincs tehát indokolva az apa tragikus viselkedése a III-ik felvonásban.

Viszont vannak a darabnak még más kiváló előnyei is. Ilyenek az egészen üde, romantikus kerete és az azon előmlő poetikus hang. Előnye a darabnak reánk, biharmegyeiekre nézve, a

sok érdekes történelmi vonatkozás Biharmegye és ősi családjai multjára.

Vannak azonfelül egészséges humorral megírt alakjai, minő p. o. Bige György várnagy és Karancsiné várbeli asszony. A második felvonásbeli törvényszéki jelenet (Bige elnöklete alatt az asszonyok itélkeznek a várba hatolt levanték fölött és midőn Bige elítéli a levantéket, az asszonyok fellázadnak s a várnagyot lánczra verik) pedig eleven, tiszta humoru, kacagató hatása a nélkül, hogy durva vagy triviális lenne.

Mindezek daczára az említett hiányok miatt a mű abszolút irodalmi becsünek nem mondható, pedig ez a pályázat egyik főfeltétele.

Dr. Imrik Péter,
előadó.

